

CULTUREEL

NIEUWS

INDONESIË 1951

FEBRUARI 1951 NO 5

CULTUREEL NIEUWS

INDONESIË 1951

Maandelijkse uitgave van de
Stichting voor de Culturele Samenwerking
J. J. Viottastraat 41 — Amsterdam

INHOUD

Februari 1951

Het probleem van de Bahasa Indonesia en de streektaal door prof. dr A. A. Fokker en prof. mr St. Takdir Alisjahbana.

Kunst en cultuur. Expositie van schilderkunst te Medan. Organisatie voor toneelonderwijs. Indonesisch kunstenaarsgezelschap naar Amerika. De Mataramse dansschool. „Zes uren in Jogja”. Indonesische danskunst. Studioschouwburg te Surakarta.

Godsdienst. Christelijke jeugdbeweging. Vrijheid van godsdienst. Hamka: De Islam-eed. Indonesië op het Islamietische Congres te Karachi. De eerste dissertatie in de Indonesische taal.

Onderwijs. Voorbereiding van een Islamietische Hogeschool. Jajasan Senopati. Opening der Juridische Faculteit te Surabaya. Middelbare Theologische School te Tarutung. Godsdienstonderwijs op de scholen. De Nederlandse taal in Indonesië. De cursussen acte M.O. Het gevaar van de Nederlandse taal. De Bahasa Indonesia in het Midden-Oosten. 14 Millioen voor Hoger Onderwijs. Een Indonesiër naar de jeugdconferentie te New York. O.D.P. Sihombing: Opleiding M.O.-A. Geschiedenis aan de Universiteit te Djakarta. Ki Hadjar Dewantoro: Conservatorium voor Indonesische Toonkunst. Armijn Pané: Een troebele gedachtenwereld. De Economische Faculteit te Djakarta in een crisis. De Juridische en Sociologische Faculteit te Djakarta. Onderwijzerscongres. Indonesië heeft 200.000 leraren nodig. Studiebeurzen van India. Universiteitsgebouw voor Jogja. Koentjoro: Vreemde talen. Suroto: Onderwijs in de Engelse taal.

Boekwezen. Gesprek met mejuffrouw A. Dijkstra. Bibliografie in Indonesië. De Staatsbibliotheek in Jogja.

Vignetten van Baharudin.

Het probleem van de Bahasa Indonesia en de Streektaal

Op 4 December 1950 vierde de Faculteit van Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit van Indonesië te Djakarta haar tienjarig bestaan. Na een inleiding van ir P. P. Surachman Tjokrohadisurjo over de lotgevallen der Faculteit in het afgelopen jaar, sprak dr A. A. Fokker een rede uit over „Het Indonesisch en de Streektaal”, waarmede hij zijn ambt van hoogleraar aan de Litteraire Faculteit officieel aanvaardde. Naar aanleiding van deze intreerede, die wij hieronder in een samenvatting publiceren, ontwikkelde zich in het dagblad Pedoman een discussie tussen prof. mr St. Takdir Alisjahbana en prof. dr A. A. Fokker, waarvan wij de volledige tekst publiceren.

I

Het is nog niet zo lang geleden, dat een bekend geleerde opmerkte dat er op het terrein der Indonesische cultuurwetenschappen in deze eeuw een grote verandering heeft plaatsgevonden. Deze verandering blijkt duidelijk uit de houding en de opvattingen van haar beoefenaren: zij houdt in een diepere belangstelling en een beter begrip voor de autochthone Indonesische cultuurelementen. Terwijl men in vroeger jaren altijd grote nadruk legde op de buitenlandse invloeden, zoals de Hinducultuur, de Islam en de komst van het Westen, is men thans tot het besef gekomen dat de Indonesische cultuur in de eerste plaats in en vanuit Indonesië zelf bestudeerd moet worden. Dat men betrekkelijk zo laat tot dit inzicht is gekomen, kan wellicht voor een deel hieraan toegeschreven worden, dat de Indonesische cultuurwetenschappen gedurende lange tijd uitsluitend in handen zijn geweest van niet-Indonesiërs. Wanneer Indonesische geleerden aan dit werk hadden deelgenomen, zou de toestand anders geweest zijn. Wij moeten Indonesië op zichzelf beschouwen en kennismaken met de mens, die de Indonesische cultuur heeft geschapen.

Hetzelfde geldt voor de taal. De taal is immers niet alleen een belangrijk element van de cultuur, maar vormt zelfs de basis van alle cultuur. De taal geeft ons de sleutel tot de karakteristieke eigenschappen van een volk of een sociale groep. Daarom moet de taal eerst grondig bestudeerd worden, voordat buitenlandse invloeden in studie kunnen worden genomen.

De enige weg om de Indonesische cultuur te leren kennen is de studie van de Indonesische taal. Hoe evident deze inzichten ook schijnen, toch blijkt telkens weer dat zij nog lang niet algemeen ingang gevonden hebben. Ook in Indonesische kringen ontmoet men herhaaldelijk lieden, die in de mening

verkeren dat men de Indonesische cultuur eerst goed leert kennen na voorafgaande studie van vreemde culturen: ook onder de Indonesiërs zelf is de mening algemeen verbreid, dat men Arabisch en Sanskrit moet studeren om de bouw en het wezen der Indonesische talen te leren verstaan. Men kan evengoed beweren dat men om goed Indonesisch te leren eerst Nederlands moet leren, want de invloed van het Nederlands is zeker niet minder sterk en vindt bovendien nog geregeld voortgang, terwijl die van eerstgenoemde talen reeds tot een afgesloten tijdperk behoort. Weliswaar zijn er reeds enkele Indonesische taalkundigen die een andere mening toegedaan zijn, die inzien hoeveel werk er nog moet worden verricht op het gebied der Indonesische talen zelf, toch zijn de meesten zich hiervan nog slechts onvolledig bewust.

Men meende vroeger dat de algemene taalwetenschap weinig te maken had met de Indonesische talen, zodat men deze buiten beschouwing kon laten. Deze vreemde opvatting werd gedeeld door schrijvers, die van de taalwetenschap zo goed als geen begrip hadden. Het treurige gevolg is, dat de studie van de Indonesische talen nog ver achter staat bij de studie van andere talen. Er zijn nog vele onderwerpen niet onderzocht, zoals de fonetiek, de semantiek, de stijl, de taalgeografie enz. De moderne taalwetenschap heeft de verdienste dat zij ons een ruime en objectieve blik heeft verschaft: voor de huidige taalgeleerden is iedere taal even belangrijk en het onderzoek van de talen neemt toe en wordt een reusachtige taak, die alleen kan worden uitgevoerd door een groot aantal goed onderlegde onderzoekers in onderlinge samenwerking.

De Indonesische taalwetenschap is in de eerste plaats onderdeel van de algemene taalwetenschap, zodat haar algemene principes dezelfde moeten zijn. Zonder kennis van de resultaten en opvattingen van de hedendaagse taalwetenschap komt men niet veel verder. Ons streven moet er daarom op gericht zijn die resultaten en inzichten te verbreiden en tot gemeen goed te maken van de Indonesische linguïsten. Maar de Indonesische taalwetenschap stelt ook haar eigen eisen en heeft haar eigen behoeften, soms afwijkend van die van de algemene taalwetenschap. Voor de algemene taalwetenschap is het gehele gebied van de Austronesische talen van even groot belang. Gezien vanuit het standpunt der algemene taalwetenschap is de studie van verschillende kleine en geïsoleerde taalgebieden in Indonesië dus uiterst urgent, aangezien deze tot spoedig uitsterven gedoemd zijn. Gezien vanuit het standpunt der Indonesische taalwetenschap liggen de zaken anders. De Indonesische maatschappij heeft haar eigen dringende behoeften en deze kunnen niet zonder meer veronachtzaamd worden. Zeker, ook ik ben ervan doordrongen dat de echte wetenschapsbeoefening slechts één wortel heeft en dat is de zuiver geestelijke behoefte om te weten en te begrijpen, maar aan

de andere kant heb ik door mijn lang verblijf in dit land te goed de noden van de Indonesische maatschappij leren kennen dan dat ik zou menen deze ongestraft te kunnen negeren. Ook wij linguïsten mogen niet de ogen sluiten voor de realiteit en voorgeven dat de verhoudingen hier te lande dezelfde zijn als die in andere Europese en Aziatische landen. Wij moeten rekening houden met de werkelijkheid en die is dat Indonesië een gewezen kolonie is en zich thans eerst ontwikkelt tot een vrije, onafhankelijke natie. Wij moeten rekening houden met de speciale problemen die hieruit voortvloeien. Eén daarvan is wel, dat dit land worstelt om het bezit van een eigen taal. Ik spreek als mijn overtuiging uit dat zo ruim mogelijke steun aan de ontwikkeling van deze taal een zeer belangrijk onderdeel vormt van de taak van de Indonesische taalwetenschap. Steun aan de ontwikkeling van de nationale taal, dat is tevens grondige studie van alle problemen die hiermede samenhangen en het is daarom dat voor deze rede een onderwerp werd gekozen dat voor de toekomstige positie van de Bahasa Indonesia van doorslaggevende betekenis is, namelijk de verhouding van de nationale taal tot de streektalen.

Er doen zich in dit verband twee vragen voor:

1. Welke functies worden door deze talen vervuld in de Indonesische maatschappij?
2. Worden deze functies ook in de respectievelijke bouw van deze talen weerspiegeld?

Wanneer in een bepaalde sociale groep meer dan één taal wordt gebezigd, in dien zin dat alle groepsleden of een groot gedeelte van hen geregeld meer dan één taal gebruiken, dan hebben die verschillende talen altijd verschillende functies: zij bevinden zich niet in hetzelfde vlak. Wanneer de functies van deze talen geheel gescheiden zijn, levert een dergelijke meertaligheid geen bezwaren op. Gevaarlijke spanningen en conflicten ontstaan echter, wanneer de functies niet scherp gescheiden zijn, doch gedeeltelijk samen vallen. In zo'n geval ontstaat de taalstrijd.

In de Indonesische maatschappij is een deel van de bevolking meertalig. Een deel heeft buiten de moedertaal ook nog een zekere kennis van het Maleis. De functies van beide talen zijn niet gelijk: de moedertaal beheerst het huiselijk milieu en het dagelijks leven, het Maleis alles wat buiten die sfeer valt. Aangezien het Maleis nauw verwant is met de moedertaal, laat zich deze toestand enigszins vergelijken met Westeuropese landen, waar het een of andere dialect de andere dialecten heeft teruggedrongen en zich tot algemene verkeerstaal heeft ontwikkeld. Maar in dit land evenals in andere gewezen koloniale landen als India en de Philippijnen, is de toestand ingewikkelder geworden door het binnendringen van een geheel vreemde Westerse taal, in dit geval het Nederlands. Een numeriek klein, doch sociaal

belangrijk deel van de Indonesische bevolking heeft behalve de kennis van de moedertaal en het Maleis ook nog een zekere kennis van het Nederlands. Dat deel van de bevolking is dus drietalig door het gebruik van de moedertaal, het Maleis en het Nederlands.

Vóór de oorlog, in het koloniale Indië, waren deze drie talen te vergelijken met een verdiepingshuis. Op de hoogste verdieping vond men het Nederlands, daaronder het Maleis en ten slotte onderaan de streektaal, de moedertaal. Zij vormden een opeenvolgende reeks met tamelijk streng gescheiden gebruikssferen. Sedert het begin van deze eeuw zien wij het Maleis steeds verder opdringen: het begeeft zich meer en meer in de sfeer van het Nederlands en streeft dit opzij. De stuwende kracht daartoe was in de eerste plaats de nationale pers. Wie zich verdiept in de snelle ontwikkeling van het Maleis tot eenheidstaal moet erkennen, dat de courant de weg gebaad heeft bij de opbouw en de verbreiding van de huidige nationale taal.

Sedert de tweede wereldoorlog is dit proces aanzienlijk versneld. Het gevolg was uiteraard spanning tussen het Maleis en het Nederlands. Door de volledige vrijwording van Indonesië is deze spanning naar buiten verdwenen: het Maleis is officieel tot Bahasa Indonesia verheven en daarmee is het Nederlands van zijn hoge plaats gestoten. Naar binnen blijft deze spanning uiteraard nog voortduren, maar welke taal ten slotte de overwinning zal behalen, is duidelijk.

Wanneer men mij echter vraagt of het Nederlands hier te lande nog een taak te vervullen heeft, dan antwoord ik daarop volmondig: ja. Voorlopig heeft het Nederlands hier nog een weliswaar beperkte, doch belangrijke functie als venster op het Westen en het Westerse denken. Het is mijn overtuiging, dat het Nederlands onder de vreemde talen die in Indonesië een rol spelen, nog lang een bijzondere positie zal innemen.

Aan het antwoord op de tweede vraag, waarbij het Nederlands buiten beschouwing blijft, moet het volgende voorafgaan. In iedere taal zien wij twee tendenties tot uitdrukking komen, de communicatieve en de expressieve tendenties. Aan de ene kant streeft de mens als lid van de gemeenschap er naar om zijn gedachten en bedoelingen aan zijn medeleden kenbaar te maken; aan de andere kant streeft de mens als individu er naar om zijn persoonlijke gevoelens in de taal tot uitdrukking te brengen. De vroegere taalbeschouwing was gebaseerd op de rationalistische filosofie, die het denken en het intellect op de voorgrond stelde. Voornamelijk door de ontwikkeling van de psychologie is hiervoor thans een andere opvatting in de plaats gekomen. De tegenwoordige taalwetenschap leert, dat iedere taaluiting vergezeld gaat van een bepaald gevoelselement, dat daarvan niet is los te denken. Iedere taaluiting is dus met affect geladen. Een woord waarvan men geen gevoelswaarde kan hechten, kan men zich niet voorstellen:

in ieder woord zijn gedachte en gevoel naast elkaar aanwezig, waarvan het gevoel soms alleen met de stem is weer te geven. In elke taal bestaan bepaalde middelen, die bij uitstek geschikt zijn om gevoelselementen tot uitdrukking te brengen.

Wanneer wij deze middelen in het Soendaas nagaan, dan blijkt dat deze taal voor de vertolking van persoonlijke gevoelens over een rijk veld aan mogelijkheden beschikt. Er is in deze taal dikwijls een wonderlijk verband te zien tussen de klank en de betekenis van een woord. Iedere emotie kan in het Soendaas met verschillende woorden worden uitgedrukt, elk met een eigen uiterst fijne betekenis waardoor zij heel moeilijk in een andere taal weer te geven zijn. Men kan zeggen dat ieder voorval in deze taal met grote nauwkeurigheid uitgedrukt kan worden. Op grond van de sterke overeenkomst tussen de Indonesische talen onderling en de beschikbare gegevens kunnen wij als zeer waarschijnlijk aannemen dat hetzelfde ook voor de zustertalen geldt. Dat betekent dat de studie van deze talen ook anders gericht moet zijn dan tot heden het geval is geweest. Wij moeten onze volle aandacht richten op de middelen, die wij hebben om gevoelens aan te duiden, de intonatie onderzoeken, het verband van klank en betekenis, de zinsbouw enz. Een dergelijk werk eist een buitengewone kennis van de taal en kan daarom alleen bevredigend worden verricht door de gebruikers van die taal zelf, die aan dat gebruik van jongsaf aan gewend zijn.

Wanneer wij de blik wenden naar de nationale taal, dan blijkt al spoedig dat de zuiver expressieve taalmiddelen daarin veel geringer zijn dan in de streektaal. Het aantal affectieve woorden is betrekkelijk klein; de vocabulaire mist het concrete en pittoreske karakter, dat aan de streektaal in zo hoge mate eigen is. Aan de andere kant is de vocabulaire weer veel groter door de geweldige toename van abstracta. De grammatica vertoont een eenvoudiger beeld: de functies der schaarse affixen zijn scherper ten opzichte van elkaar afgebakend; verdubbeling en reduplicatie zijn sterk teruggedrongen. Vooral in de syntaxis openbaren zich markante verschillen. Coördinatie heeft plaatsgemaakt voor subordinatie, zowel binnen als buiten het kader van de zin. De betrekkingen tussen zinnen en zinsdelen worden bij voorkeur door verbindingswoorden tot uitdrukking gebracht. Er blijkt uit dit alles dat de Bahasa Indonesia in hoofdzaak gericht is op de communicatie: zij heeft een overwegend intellectueel karakter en is in vergelijking met de streektaal weinig expressief. Uit het bovenstaande concluderen wij dat de verschillende functies van de Bahasa Indonesia en de streektaal in de Indonesische maatschappij duidelijk weerspiegeld worden in hun beider karakter en bouw. De Indonesische maatschappij heeft zowel een nationale taal als een streektaal nodig, elk met een eigen taak. Een feit is het, dat de meeste Indonesiërs dit wel beseffen, zoals uit een volksbeweging

op Java blijkt, die aandringt op verheffing van de nationale taal door afstoting van alles wat niet wezenlijk nodig is.

Ik heb de verhouding tussen Indonesisch en streektaal geschetst, zoals deze zich aan iedere onpartijdige waarnemer voordoet. Oppervlakkig gezien schijnt deze verhouding geen ernstige moeilijkheden op te leveren, omdat beide talen belangrijke, doch gescheiden functies in de Indonesische maatschappij vervullen. Voor een taalstrijd als in andere landen schijnen de voorwaarden hier niet aanwezig te zijn. Maar het hier gegeven beeld is geenszins volledig, omdat de Indonesische maatschappij zich in een periode van omwenteling bevindt. Onlangs is de federalistische staatsvorm vervangen door een unitaristische. Betekent dit nu ook cultureel unitarisme? Betekent dit nu ook, dat de Bahasa Indonesia steeds dieper gaat doordringen en de streektalen steeds meer in de verdrukking komen? Ten aanzien van de vraag of de streektalen moeten verdwijnen, treft men onder de Indonesiërs verschillende opvattingen aan. Er zijn inderdaad stromingen die de verbreiding van het Indonesisch als moedertaal voorstaan, die in het voortbestaan van de streektalen een belemmering zien van de vooruitgang en een gevaar voor de nationale eenheid. Er zijn echter ook stromingen, die het behoud van de streektalen eisen, die van mening zijn dat alleen daarin de werkelijke volksziel tot uiting komt. In de allerlaatste tijd schijnt de partij die van de streektalen geen afstand wil doen, in kracht toe te nemen.

De Regering heeft nog geen stelling gekozen, terwijl er uit de grondwet evenmin iets omtrent deze kwestie valt af te leiden. Laten wij eens aannemen dat men er in zou slagen om de Bahasa Indonesia overal ingang te doen vinden, in dien zin dat ook de functies van de moedertaal geleidelijk door haar zouden worden overgenomen. Wat zou er dan gebeuren?

De Bahasa Indonesia zou in een eilandenrijk als Indonesië geen weerstand kunnen bieden aan de centrifugale krachten, die elke taal, over een groot gebied verbreid, bedreigen, en in een aantal dialecten uiteenvallen, zodat op den duur een situatie zou ontstaan, die gelijk zou zijn aan de tegenwoordige. Het is juist de kracht van de Bahasa Indonesia, dat zij niet aan een bepaald gebied gebonden is. Dat beschermt haar tegen uiteenvallen en dat is de reden waarom de nationale taal en de streektalen een gelijkwaardige positie innemen. Onze conclusie moet daarom luiden, dat de huidige toestand bestendig en versterkt moet worden. De Indonesische samenleving heeft de weg reeds aangegeven om de positie van de nationale taal te versterken, en wel door haar gebied en dat van de streektalen van elkaar af te bakenen en aan beide de hun toekomstige plaats te wijzen.

Ook in de naburige landen, zoals in India, waar een soortgelijke toestand bestaat, denkt men er niet over de positie van de streektalen ernstig aan te tasten. Men treft er 179 talen aan, in vier groepen verdeeld, de Arische,

Dravidische, Austrische en Tibeto-Chinese. Volgens prof. Suniti Kumar Chatterjee is de Regering van India niet voornemens de streektalen uit te roeien, waarnaast dan nog de Engelse taal een belangrijke cultuurtaal is. Prof. Chatterjee is geen voorstander van de opheffing der streektalen. De situatie in India verschilt van die in Indonesië, omdat de positie van de Bahasa Indonesia er sterker is dan die van de streektalen. In Rusland zien wij juist, dat de streektalen volledig tot hun recht kunnen komen. De Regering van de Sovjet-Unie heeft van den beginne af een duidelijke politiek gevoerd ten opzichte van het taalprobleem en een zeer juiste weg gevolgd. De volken, die in deze superstaat verenigd zijn, zijn 200 in getal. Onder de vele verschillende talen neemt de Russische taal een bijzondere positie in en van oudsher is zij de officiële taal. Hier en daar heeft de Regering pogingen in het werk gesteld om de streektaal uit te roeien, maar al deze pogingen zijn op niets uitgelopen. De geschiedenis heeft bewezen dat het uiterst moeilijk is een taal te onderdrukken, vooral wanneer deze taal door miljoenen mensen gesproken wordt. Na de Russische revolutie is het Russisch de officiële taal geworden, maar daarnaast hebben de streektalen hun rechten binnen hun eigen gebied behouden. Zelfs talen met een betrekkelijk gering aantal sprekers, zoals die van de Sovjetrepublieken in Centraal-Azië, worden met grote zorg tot ontwikkeling gebracht. Op economisch en financieel gebied zijn al deze republieken afhankelijk van de beslissingen der centrale regering in Moskou, op cultureel gebied genieten zij echter een vrij grote autonomie.

Wanneer de Indonesische Regering in haar taalpolitiek dezelfde principes zou volgen, zou zij niet anders doen dan de thans reeds bestaande toestanden in de Indonesische maatschappij bekrachtigen en versterken. Aldus zou het ideaal verwezenlijkt worden, uitgedrukt in de zinspreuk van de Indonesische Republiek: *Bhinneka tunggal ika* (Eenheid in verscheidenheid).

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 6 Dec. 1950

Prof. dr A. A. FOKKER

II

Op 4 December jl. hield de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit van Indonesië, de voormalige prae-federale faculteit te Djakarta, een plechtigheid ter gelegenheid van haar tienjarig bestaan. Inderdaad was dit een belangrijk moment, dat beschouwd kan worden als de afsluiting van de koloniale tijd, waarvoor wij de verantwoordelijkheid niet dragen en het begin van een nieuwe tijd, de nationale periode, zoals men de huidige periode wel noemt.

In verband daarmee was het wel op zijn plaats, dat wij op deze dag luisterden naar een rede over „De Bahasa Indonesia en de Streektalen”, waarin de

huidige problemen van de Indonesische taal uiteengezet werden en waarin op wetenschappelijke wijze de weg kon worden aangewezen, die wij in de toekomst hebben te gaan.

Maar toen wij zagen dat prof. Fokker en niet de Indonesische hoogleraar in de Bahasa Indonesia, prof. Prijono, deze rede uitsprak, waren wij enigszins verwonderd. Het is heel vreemd, dat een rede over een zo typisch nationaal probleem, dat zelfs een belangrijk punt van nationale cultuur-politiek uitmaakt, een jaar na de overdracht van de Souvereiniteit, door een buitenlands hoogleraar wordt uitgesproken voor een Indonesisch gehoor.

Uiteraard treft prof. Fokker in dit opzicht geen schuld; wij moeten hem integendeel dankbaar zijn dat hij onze culturele problemen zo diepgaand heeft willen bestuderen, omdat er geen hoogleraren in Indonesië zelf zijn, die dit willen of kunnen doen.

Deze opmerking betekent echter in het geheel niet, dat wij met de inhoud van de rede van prof. Fokker instemmen en het wetenschappelijk peil ervan bewonderen. Hoewel een rede over de Bahasa Indonesia en de streektalen natuurlijk niet in de eerste plaats van taalwetenschappelijke, doch meer van taalpolitieke aard is, moet zij, ook als een uiteenzetting van taalpolitiek, uitgesproken voor de Universiteit, aan bepaalde wetenschappelijke eisen voldoen, en dat is in deze rede van prof. Fokker niet het geval.

Professor Fokker was blijkbaar erg verheugd zijn rede in de Bahasa Indonesia te kunnen uitspreken en liet zich door rhetoriek meeslepen, liet discipline en nauwkeurigheid van denken varen en was zeer nonchalant bij wat hij naar voren bracht, zodat zijn rede uit wetenschappelijk oogpunt ver beneden de maat was.

Niet alleen waren de ideeën van prof. Fokker uiterst populair en van de hak op de tak springend, maar ook vol tegenstrijdigheden, zodat wij de indruk kregen, dat hij zich niet door een vaste conceptie en door logica liet leiden, maar door een gladheid van tong bij het aaneenrijgen van algemeen gangbare Indonesische woorden en zinnen. Ik heb gezegd, dat de gedachtengang van prof. Fokker uiterst populair was en zelfs naief, omdat hij herhaaldelijk, zonder ruimte voor twijfel te laten, dingen als absolute tegenstellingen tegenover elkaar plaatste: hij voelt geen nuances tussen deze tegenstellingen.

Hij stelt de Bahasa Indonesia tegenover de streektalen, terwijl hij vergeet, dat juist in Indonesië de grens tussen deze beide nog voortdurend in beweging is, omdat de Bahasa Indonesia als eenheidstaal nog in volle ontwikkeling is, terwijl de streektalen in verschillende gebieden voor een ernstige crisis staan (men denke aan het Javaans van *Penjebbar Semangat* en de *Expres Surabaya*). Hij stelt eveneens de taalwetenschappelijke visie van vroeger, die naar hij zegt, de nadruk legde op het denken en het intellect, en die op de filosofie is gebaseerd, tegenover de opvattingen van de moderne taalwetenschap, die, naar hij

zegt, onder invloed van de psychologie, het gevoel op de voorgrond plaatst, waarbij hij vergeet dat een dergelijke scherpe tegenstelling niet meer dan een populair idee is, omdat er door de eeuwen heen een hechte band heeft bestaan tussen filosofie en wetenschap, zodat de moderne taalwetenschappelijke visie ten slotte ook op de filosofie is gebaseerd. Bij het vergelijken van de Bahasa Indonesia en de streektalen heeft hij als een absolute controversie gesteld, dat de eerste intellectueel van aard is en de laatste een emotioneel karakter hebben, terwijl hij tevoren (en hier komt prof. Fokker met zichzelf in tegenpraak) heeft gezegd, dat in ieder mens twee tendenzen aanwezig zijn, in de eerste plaats om zijn plannen en gedachten mede te delen, in de tweede plaats om zijn hart uit te storten.

In dit verband wees hij terecht op de rijkdom van de streektalen en in het bijzonder van het Soendaas, aan woorden die een gevoel uitdrukken, maar hij vergeet de ganse rijkdom van de nieuwe Indonesische literatuur, die nota bene voor een groot deel romantisch van aard is. Behoort de Indonesische letterkundige romantiek niet tot het rijk van het gevoel? In zijn argumentatie, waarin hij tegenstellingen schept en die zelf vol controversen zit, vergeet hij dat iedere zin, ieder woord, dat iedere gedachte vergezeld kan gaan van een gevoel. En dit laatste kan geen afbreuk doen aan de waarheid, dat de kern van elke taal de gedachte is, omdat elk woord, iedere woordcombinatie de manifestatie is van een begrip, dus van een gedachte. Sterker nog, wanneer in de taal een gevoel tot uiting wordt gebracht, moet dit gevoel eerst in de categorie van het denken worden getransponeerd; het woordloze en gedachtenloze gillen van een mens evenmin als het geluid van een blaffende hond bereikt het niveau van de taal. Dat het Soendaas *op een andere manier* (en niet *meer of volmaakter*) gevoelens tot uiting brengt dan de Bahasa Indonesia is duidelijk, omdat in de structuur van het Soendaas, die een onderdeel is van de structuur van de traditionele Soendase cultuur, de waarde en de manifestatie van het gevoel anders zijn dan in de Bahasa Indonesia, die op haar beurt een deel is van de structuur van de moderne Indonesische cultuur. Het is waar, dat vele gevoelsuitingen in het Soendaas en in andere streektalen moeilijk in de Bahasa Indonesia te vertalen zijn, maar prof. Fokker vergeet dat het omgekeerd stellig even waar is, dat gevoelsuitingen in de Bahasa Indonesia niet minder lastig te vertalen zijn in de streektalen. En ik durf zelfs pomen, dat het moeilijker is de gevoelens zoals ze tot uiting komen in moderne Indonesische poëzie (de gedichten van Chairil Anwar bijvoorbeeld) in de streektalen te transponeren, dan de gedichten uit de streektalen in de Bahasa Indonesia te vertalen, hoe lastig dat ook is.

Met zijn visie vol ongenueanceerde tegenstrijdigheden is het niet te verwonderen, dat hij een scherp verschil in opvatting ontwaart tussen een stroming, die de Bahasa Indonesia tot de werkelijke moedertaal van het gehele Indone-

sische volk wil maken en de streektalen beschouwt als een gevaar voor de eenheid en een groep, die zegt: wij verdedigen onze eigen streektalen, omdat wij alleen in die taal onze intiemste gevoelens tot uiting kunnen brengen. Hier komt prof. Fokker werkelijk op heel gevaarlijk terrein. In de eerste plaats berust deze uitspraak in geen enkel opzicht op de feiten. In Indonesië bestaat geen stroming die de Bahasa Indonesia tot de moedertaal van het gehele Indonesische volk wenst te maken, evenmin als er in Nederland een stroming is, die het Algemeen Beschaafd Nederlands tot de taal van het gehele Nederlandse volk zou willen maken.

Het probleem van de voorstanders van de Bahasa Indonesia is op het ogenblik: hoe deze taal te vervolmaken, zodat ze een bruikbaar medium wordt in de moderne samenleving. En er is evenmin een groep, die de streektalen wil verdedigen, omdat zij alleen in die talen haar intiemste gevoelens kan uitdrukken; zowel zijn gedachten als zijn gevoelens drukt de moderne Indonesiër uit in de Bahasa Indonesia, zowel mondeling als schriftelijk. Prof. Fokker slaat volkomen de plank mis als hij denkt, dat het Indonesisch, zoals het in een massavergadering en in de volksvertegenwoordiging wordt gesproken of zoals het in de couranten staat, geen gevoel tot uiting brengt: in werkelijkheid is het omgekeerd, want juist de heftigste gevoelens worden er onder woorden gebracht.

Deze uitspraak van prof. Fokker is in strijd met de wetenschappelijke objectiviteit, want hij werpt tegenstellingen op waar geen tegenstellingen bestaan, zonder duidelijke bewijzen te leveren, zodat men aanleiding heeft om te denken: is het niet mogelijk dat prof. Fokker hier weer het oude liedje aanheft en probeert een wig van verdeeldheid te drijven in het Indonesische volk? Hij bestrijdt dit vermoeden in het blad *Pembina Bahasa Indonesia* no 4 en het is beter, dat ik deze kwestie thans laat rusten.

Maar behalve de hierboven opgesomde onjuistheden, poneert hij nog een onjuiste stelling, wanneer hij zegt, dat de Regering van de Republiek Indonesia en met haar het Indonesische volk nog geen keuze heeft gemaakt noch haar houding heeft bepaald ten opzichte van de Bahasa Indonesia en de streektalen. In zijn neiging om tegenstellingen te scheppen vergeet prof. Fokker blijkbaar, dat op de scholen in de Republiek in de eerste drie klassen de streektaal de voertaal is, terwijl tot in de hoogste klasse de streektaal nog als vak wordt onderwezen.

Hoe weinig nauwkeurig prof. Fokker in zijn beschouwingen is, blijkt, als hij verklaart dat het Arabisch zowel als het Sanskrit sinds lang hun invloed in ons land hebben verloren. Wanneer hij een ogenblik had bedacht, dat de Islam voor het grootste deel van de inwoners van ons land een levende godsdienst is en dat jaarlijks duizenden Indonesiërs ter bedevaart gaan naar Arabië, zou hij niet tot een dergelijke waardeloze opmerking zijn gekomen. Denken wij

alleen maar aan een naam als H. A. Salim en onder de jongeren aan Bahrum Rangkuti.

Van een beschouwing van het probleem van de Bahasa Indonesia en de streektalen uit sociologisch en taalwetenschappelijk oogpunt, zoals prof. Fokker ons beloofde, is in zijn rede niet veel te bespeuren. Prof. Fokker springt in zijn uiteenzetting te veel van de hak op de tak. Wanneer hij in zijn rede werkelijk de problemen die hij aansneet van sociologisch en taalwetenschappelijk standpunt had beschouwd, zou hij vele kanten van de zaak naar voren hebben kunnen brengen en een nuttige analyse hebben kunnen geven. Zo zijn ook vele aangehaalde voorbeelden betreffende het taalprobleem in Ierland en India te fragmentarisch en ongefundeerd, zodat zij niet veel hout snijden.

Een wezenlijke tekortkoming van de rede van prof. Fokker is, dat een duidelijke conceptie ontbreekt, dat zijn gedachten van de hak op de tak springen en vooral dat zijn beschouwingen niet op feiten berusten. Het is daarom niet te verwonderen, dat zijn uiteenzetting geen nieuwe visie of een nieuwe oplossing geeft. Het eigenlijke probleem van de Bahasa Indonesia en de streektalen heeft hij niet verder gebracht dan het niveau van dertig jaar geleden.

Prof. mr ST. TAKDIR ALISJAHBANA

Uit: *Pedoman* (Djakarta) van 16 Dec. 1950

III

De critiek van mr Takdir in *Pedoman* van 16 December op mijn rede van 4 December, hoewel hier en daar vrij scherp, heb ik met kalmte en waardering ontvangen, in de eerste plaats omdat het juist mijn bedoeling was een levendig debat uit te lokken en in de tweede plaats, omdat zij afkomstig was van een man, wiens kennis van en belangstelling voor de Bahasa Indonesia algemeen erkend wordt. Een ieder, die zijn opvattingen omtrent een brandend probleem naar voren brengt, moet tegenstand verwachten van wie het niet met hem eens is. Om evenwel mijn standpunt te verduidelijken en te verdedigen, wil ik er toch enkele woorden aan toevoegen.

I. De critiek is allereerst gericht aan het adres van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte in haar geheel. Mr Takdir uit zijn verwondering over het feit, dat het onderwerp van de Bahasa Indonesia en de streektalen niet is behandeld door een Indonesisch hoogleraar. Wat dit betreft kan het volgende als verklaring dienen: mij is opgedragen de Algemene Taalwetenschap en Vergelijkende Taalwetenschap van Indonesië te doceren. Daarom was het wel op zijn plaats, dat ik het was, die het probleem van de verhouding van de

Bahasa Indonesia en de streektalen behandelde. Dat onderwerp had ik opzettelijk gekozen, omdat het in Indonesische kringen zelf grote belangstelling heeft en tevens omdat, naar mijn eigen ervaring en naar mij in gesprekken met allerlei groepen is gebleken, velen het met mij eens zijn. Wanneer ik volstrekt alleen had gestaan, wanneer mijn opvattingen nergens weerklank zouden vinden, zou ik dit probleem stellig niet hebben aangeroerd.

II. De opmerking van mr Takdir, dat ik „blijkbaar zeer verheugd was mijn rede in de Bahasa Indonesia uit te kunnen spreken”, heeft mij doen lachen. Natuurlijk was ik verheugd, wat schuilt daar voor kwaad in? Ik was verheugd, omdat ik beseftte op die manier dichter tot het Indonesische volk te kunnen komen. Gedurende de afgelopen twee jaren heb ik college gegeven in de Bahasa Indonesia, omdat ik begreep dat het geen zin had over een taal te spreken zonder haar te gebruiken. Bovendien waren de studenten genoodzaakt de nationale taal ook op het gebied van de wetenschap te gebruiken.

III. Wat het verwijt van mr Takdir betreft, dat mijn oratie te populair was, dat laat ik aan het oordeel van het publiek over. Ik heb inderdaad een eenvoudige vorm gekozen door zoveel mogelijk het gebruik van vreemde woorden te vermijden, opdat de inhoud niet alleen te begrijpen zou zijn voor een kleine groep van geleerden, maar ook weerklank zou kunnen vinden in breder kring.

In dit opzicht ben ik een andere mening toegedaan dan mr Takdir. In Europa staat de Universiteit enigszins geïsoleerd, ietwat afzijdig van de maatschappij, maar hier is de toestand anders. Het is niet te verwonderen, dat men in het nieuwe Indonesië veel belangstelling heeft voor de Universiteit. Heeft de minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur, dr Bahder Djohan, onlangs niet verklaard dat de hoogleraren van hun hoge zetel moesten afdalen om dichter bij de maatschappij te staan? Mr Takdir begrijpt blijkbaar niet, dat het soms nuttig kan zijn een bepaald probleem op eenvoudige wijze te bespreken, opdat het ook buiten de kring van de Universiteit kan worden verstaan. Mijn rede was beneden de maat, volgens mr Takdir. Beneden welke maat? Die van mr Takdir zelf? Maar laten wij niet vergeten, dat er buiten de kring van hen die een universitaire titel dragen nog een andere groep is, die haar kennis wil vergroten en haar blik verruimen.

De voorbeelden die ik heb gegeven betreffende het taalprobleem in Ierland, India en Sovjet-Rusland waren te fragmentarisch en te weinig gefundeerd, meent mr Takdir. Ik ben van ganser harte bereid de toestand in Sovjet-Rusland uitvoerig te behandelen, maar dat was uiteraard niet mogelijk in een uiteenzetting over de Bahasa Indonesia en de streektalen.

IV. Ik ben het eens met mr Takdir, dat „de grenzen tussen de Bahasa Indonesia en de streektalen nog voortdurend in beweging zijn.” Dat geef ik volledig toe, maar in mijn oratie, die slechts een uur duurde, kon de toestand

alleen in grote lijnen getekend worden, zodat verschillende contrasten noodzakelijkerwijs verscherpt werden. Het taalprobleem heeft vele kanten en om alles nauwkeurig te beschrijven, is een dik boek nodig.

V. De tegenstelling tussen de visie van de vroegere en die van de moderne taalwetenschap, die volgens mr Takdir ook al populair is, is in werkelijkheid geen gedachte van mijzelf, maar ontleend aan een geschrift van prof. Pos, hoogleraar in de wijsbegeerte te Amsterdam. Mr Takdir is wel wat haastig met deze of gene zaak populair te noemen.

VI. De positie van de Bahasa Indonesia als nationale taal en eenheidstaal heb ik als uitgangspunt genomen. Daarover behoeven wij niet meer te praten. Maar naar mijn mening heeft de Bahasa Indonesia een overwegend intellectueel karakter, althans het denken overheerst in deze taal, terwijl de middelen om gevoelens tot uitdrukking te brengen schaars zijn vergeleken met de streektalen. Deze opmerking van mij is door mr Takdir zo scherp mogelijk bestreden. Deze zienswijze vat hij blijkbaar op als een aanval op de Bahasa Indonesia. Vreemd genoeg heeft hij een jaar geleden zelf die zienswijze naar voren gebracht. In *Pembina Bahasa Indonesia*, jaargang II no 3 vertelt hij over een examen, dat hij heeft bijgewoond. De examinandi moesten een epistel in de Bahasa Indonesia of in het Nederlands maken. Over het ingeleverde werk schrijft hij: „De in het Indonesisch geschreven brieven, waarin een kind in een grote stad zijn ervaringen en indrukken aan zijn ouders vertelt, waren stijf en droog als de notulen van een vergadering of een courantenverslag: er was niets in weergegeven van de innige verhouding en genegenheid tussen kind en ouders; alles was glad en oppervlakkig, volkomen cerebraal. Ze waren geheel anders dan de in het Nederlands geschreven brieven, die veel dieper gingen, intiemmer waren en vol genegenheid.”

Vervolgens, in hetzelfde nummer van *Pembina*, bespreekt hij een kindertoneelvoorstelling te Djakarta. Zijn indrukken luiden als volgt: „Maar bij deze opvoering bleek duidelijk, dat de Bahasa Indonesia nog te veel een taal van redevoeringen is, van de krant en nog geen taal voor gevoelsuiting. De schrijver, die zich heeft willen bevrijden uit deze belemmerende mantel, zoekt vaak zijn toevlucht in de streektaal, het Djakartaans bijvoorbeeld. Maar het is eveneens duidelijk, dat door het gebruiken van de streektaal om de Bahasa Indonesia soepeler te maken, het probleem van de Bahasa Indonesia niet wordt opgelost, want die taal zelf moet soepeler worden.”

Zo zijn er nog enkele punten in de critiek van mr Takdir, die aanvechtbaar zijn, maar het is beter de discussie niet voort te zetten. Mr Takdir en ik hebben een verschillende mening, vooral op het punt van de verhouding van de Bahasa Indonesia en de streektalen. Hoe dit ook zij, wij beiden streven ten slotte naar hetzelfde ideaal: de verbreiding en vervolmaking van de Bahasa Indonesia, of zoals ik zeide aan het begin van mijn rede: de nationale taal, en

daarmede bedoel ik de eenheidstaal van ganser harte te steunen, is een gewichtige taak van de Indonesische taalwetenschap.

Prof. dr A. A. FOKKER

Uit: *Pedomani* (Djakarta) van 23 Dec. 1950

IV

Door herhaalde uitstelligheid en mede door andere werkzaamheden kan ik eerst thans terugkomen op het antwoord van prof. Fokker op mijn critiek, opgenomen in *Pedomani* van 23 December 1950.

In de huidige Indonesische samenleving is de belangstelling voor het probleem van de Bahasa Indonesia uiterst gering, terwijl degenen die tot taak hebben zich ermede bezig te houden, niet alleen voortdurend zwijgen, maar ook zeer weinig activiteit ontplooien op het veld van hun werkzaamheden. De Balai Bahasa (Taal-Centrum), de Komisi Istilah (Commissie voor de Terminologie), de Lembaga Bahasa (Taal-Instituut) en wat de namen verder mogen zijn, verbruiken overheidsgeld, maar men voelt ze niet als organen die mede leiding geven aan de ontwikkeling van de Bahasa Indonesia.

Het taalprobleem is een belangrijk vraagstuk. Zoals het vraagstuk van voeding en kleding het belangrijkste probleem is op stoffelijk gebied, zo is op geestelijk gebied het taalprobleem een vraagstuk van de eerste orde: onderwijs en opvoeding in de jonge staat Indonesië zijn er geheel van afhankelijk. Van de Lagere School tot de Universiteit, ja zelfs nog meer: ons gehele culturele leven kan niet gezond zijn, zolang de Bahasa Indonesia geen volkomen volgroeide taal is.

En in het bijzonder zal de wetenschap in ons land niet kunnen bevredigen, zolang de Bahasa Indonesia niet volmaakt is. Hoe vaak zijn er in de laatste tijd geen vertalingen gemaakt van werken, die waardeloos bleken, omdat de vervaardigers van de vertalingen zowel als zij die ze moesten lezen, de Bahasa Indonesia niet beheersten? En hoe vaak moet men in een levendige gedachtenwisseling niet terugvallen op de Nederlandse tekst, omdat de Indonesische tekst onduidelijk is?

In deze situatie gaan de aanvallen op de Nederlandse taal maar voort, terwijl de arbeid aan de vervolmaking van de Bahasa Indonesia en de vertaling van boeken in deze taal, ja zelfs het onderwijs in de Bahasa Indonesia niet behoorlijk wordt aangepakt. Op het ogenblik is het nog mogelijk dat men aan de Indonesische Literaire Faculteit, een officiële rijksinstelling, kan afstuderen zonder in staat te zijn een wetenschappelijke verhandeling in de Bahasa Indonesia te vertalen, alsof de Universiteit niet in Indonesië, maar in Leiden was gevestigd. En wij kunnen gemakkelijk enige Indonesische hoogleraren aanwijzen, die zich niet inspannen om de Bahasa Indonesia te leren

beheersen, hoewel hun de taak is toebedeeld om de wetenschap van de Bahasa Indonesia tot ontwikkeling te brengen.

Dit alles toont wel heel duidelijk hoezeer onze maatschappij in onze dagen nog mank gaat. Zozeer zelfs, dat de „bloem” van ons volk, de geleerden op het gebied van de wetenschap en bij het Hoger Onderwijs het evenwicht hebben verloren en niet meer bewust, eerlijk en eenvoudig kunnen denken.

Het plotselinge ontslag van prof. Mulia, die nota bene een man is, die zich met de grootste ernst wijdde aan zijn taak als hoogleraar en man van wetenschap, is een duidelijk bewijs dat onze Universiteit, die eigenlijk leiding zou moeten geven aan de huidige geestelijke ontplooiing van ons volk, zelf innerlijk ziek is, omdat er personen aan verbonden zijn, die eigenlijk in een inrichting voor geesteszieken verpleegd zouden moeten worden en niet de leiding moesten hebben bij de geestelijke opbouw en ontwikkeling van ons volk. Tot dusver is dit alles in onze samenleving verzwegen: de couranten zwijgen, onze studenten zwijgen en volharden in dat zwijgen in een tijd, dat alles achteruitgaat, terwijl de Universiteit de spits moet zijn van de lans van de vooruitgang.

Om terug te komen op het antwoord van prof. Fokker: hij beseft blijkbaar niet, dat hij met zijn rede voor honderd procent midden in de taalpolitiek stond, welk vraagstuk hij als vreemdeling en vooral als Nederlander met voorzichtigheid had moeten benaderen. Het is geen toevalligheid dat prof. Beerling c.s. zich hebben teruggetrokken uit het blad *Kritiek en Opbouw*, nadat de politiek in dit land een kwestie tussen Indonesiërs onderling was geworden. Dat was een daad van fijngevoeligheid, van eruditie.

Ik weet ook wel, dat er verschillende stromingen leven onder de 70 miljoen zielen van het Indonesische volk, maar wanneer prof. Fokker zich midden in die meningsverschillen stort, weet hij in elk geval niet zijn plaats. En juist dát is eigenlijk een belediging voor die groep van Indonesiërs, die dezelfde mening als hij zijn toegedaan, omdat de indruk wordt gewekt, dat zij niet in staat zijn hun mening naar voren te brengen en een vreemdeling als trompet nodig hebben.

Ik heb er stellig geen bezwaar tegen, integendeel, ik ben er blij om, dat prof. Fokker zijn rede in de Bahasa Indonesia uitsprak, dat hij zijn rede populair heeft gesteld, dat hij de Universiteit midden in de samenleving wil plaatsen; mijn bezwaar is, dat hij met een dergelijke leuze een rede heeft uitgesproken zonder vaste logica en met vele fouten. In dit opzicht was de toespraak beneden de maat en de maatstaf die ik bedoel is heel duidelijk: de wetenschappelijke maatstaf. Er kan op eenvoudige wijze over de wetenschap gesproken worden voor een brede kring, zonder de regels van de wetenschap geweld aan te doen.

Prof. Fokker beantwoordt mijn critiek, dat zijn opmerkingen over de taal-

problemen in Ierland, India en Sowjet Rusland te fragmentarisch en ongefundeerd waren. Hij zegt, dat hij gaarne bereid is het taalprobleem in Sowjet Rusland uitvoerig te bespreken. Het gaat niet om de uitvoerigheid, prof. Fokker! Ook aan een korte uiteenzetting kan men een kort citaat ontleen, maar dat korte citaat moet de kern van het probleem raken en met de uiteenzetting in overeenstemming zijn, maar dat kan niet gezegd worden van de wijze, waarop prof. Fokker in een bespreking van het taalprobleem in Indonesië de taalproblemen in Ierland, India en de Sowjet Unie er bij sleept.

Dat prof. Fokker meent, dat hij door de naam van prof. Pos te noemen een eind kan maken aan ons meningsverschil betreffende de huidige taalkundige inzichten, is heel typisch voor een taalkundige, wiens taalkundige hemel niet hoger reikt dan zijn eigen kruin en voor wie de filosofie terra incognita is. De naam van prof. Pos heeft geen magische klank, is geen toverwoord voor mij en er valt zelfs lang en breed over te debatteren, of het juist is dat de taalwetenschap, die zich thans in Europa heeft ontwikkeld, ook de meest bruikbare taalwetenschap zou zijn voor de huidige ontwikkelingsfase van de Bahasa Indonesia. Als een jonge natie, met eigen problemen, moeten wij kritisch staan tegenover stromingen en methoden van wetenschapsbeoefening in Europa.

Maar zeer belangrijk is het antwoord van prof. Fokker op mijn critiek betreffende de kwestie dat, naar zijn zeggen, de streektalen de talen van het gevoel en de Bahasa Indonesia de taal van het denken is. Naar aanleiding van mijn opmerking, dat de Bahasa Indonesia zowel gevoels- als denktaal is, wijst prof. Fokker er op, dat ik eens in de *Pembina Bahasa Indonesia* examens opstellen heb vergeleken, die in het Nederlands en in de Bahasa Indonesia waren geschreven. De Indonesische opstellen waren meer redevoeringen en courantenartikelen dan gevoelsuitingen, terwijl de Nederlandse opstellen vol gevoel waren. Dit is helemaal niet in tegenspraak met mijn opmerking dat de Bahasa Indonesia zowel gevoels- als gedachtentaal is, zoals de gehele hedendaagse Indonesische letterkundige productie bewijst. Dat op dit examen de opstellen die in het Nederlands waren geschreven beter waren dan die welke in het Indonesisch waren gesteld, bewijst alleen maar, dat de leerlingen die dat examen aflegden, op school behoorlijk onderwijs in het Nederlands hadden genoten, terwijl zij de Indonesische taal alleen hadden geleerd door het lezen van couranten en het aanhoren van redevoeringen.

Dit is weer een bewijs hoe nodig het is het onderwijs in de Bahasa Indonesia tot ontwikkeling te brengen en op het ogenblik wordt, zoals wij weten, vooral de Indonesische letterkunde op de scholen (ook aan de Universiteit) ernstig verwaarloosd, omdat de meeste leraren hierin geen voldoende opleiding hebben genoten.

Deze kwestie houdt geen verband met het probleem van de verhouding van de Bahasa Indonesia en de streektalen, maar behoort geheel tot het vraagstuk hoe wij het onderwijs in de Bahasa Indonesia tot ontwikkeling moeten brengen en hoe wij de Bahasa Indonesia zelf tot een volmaakte ontplooiing zouden kunnen brengen.

Ten slotte zal prof. Fokker de uiterst snelle groei van de moderne Indonesische letterkunde in de laatste twintig jaar toch werkelijk niet kunnen ontkennen. En in deze moderne Indonesische letterkunde is het gevoel niet minder tot uitdrukking gekomen dan in het Nederlands of in de streektalen, of in welke taal ter wereld ook.

Prof. mr ST. TAKDIR ALISJAHBANA

Uit: *Pedoman* (Djakarta) van 17 Febr. 1951

Expositie van schilderkunst te Medan

Op 16 November 1950 werd te Medan een expositie van schilderijen geopend van de A.S.R.I. (Angkatan Seni Rupa Indonesia of Vereniging voor beeldende kunst).

De heer Anwar van de Onderwijsdienst zette in zijn openingsrede de geschiedenis van de A.S.R.I. uiteen. De A.S.R.I. werd tijdens de revolutie opgericht op 30 September 1945 onder auspiciën van het Nationaal Comité te Medan. Doel van de organisatie is het verhogen van het peil der beeldende kunst in Indonesië, het verbeteren der positie van kunstenaars, het aankweken van belangstelling bij het publiek voor de kunst, het versterken van de onderlinge band tussen schilders en de versterking van de positie der R.I. De heer Anwar herinnerde de aanwezigen er aan, dat deze expositie de derde was die door de A.S.R.I. georganiseerd werd. De eerste expositie had eveneens in Medan plaats tegen het eind van 1945, terwijl de tweede in Augustus 1946 te Siantar plaats had.

Er werden 60 schilderijen en schetsen geëxposeerd, zoals van de onlangs uit Europa teruggekeerde schilders Hasan Djafaar, Moh. Hasan, Siregar en Danly, die zeer de aandacht trokken. Voorts waren er werken van Said Saleh, M. Sjafyar, Saldhy (een schilder uit Penang), van Tjelan Alwy, Maimuna, M. Yuman, Moh. Kamil, M. S. Ismael en S. Tyne.

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 21 Nov. 1950

Organisatie voor toneelonderwijs

In Jogja is een vereniging opgericht onder de naam „Organisasi Peladjar Seni Drama” (Organisatie van studenten in de dramaturgie). De voorzitter is Widjaja; vice-voorzitter, tevens secretaris is Sumardjo. Het doel van de vereniging is het peil van de Indonesische toneelkunst te verhogen. Voorts zal aan de Toneelschool, waar reeds een half jaar lang theoretische lessen worden gegeven, voortaan ook de praktische opleiding verzorgd worden. Als regisseuse treedt Sri Murtono op, terzijde gestaan door Sumardjo, Hatmanto en anderen. Ten slotte zullen er lessen gegeven worden in dramaturgie, toonkunst en letterkunde.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 24 Nov. 1950

Indonesisch kunstenaarsgezelschap naar Amerika

Mr Wongsonegoro, de voorzitter van de Lembaga Kebudayaan Indonesia (Indonesisch Cultureel Genootschap), deelde mede, dat dit genootschap voornemens is een gezelschap van kunstenaars naar de Verenigde Staten te zenden, waar zij onder auspiciën van de Indonesische ambassade in verschillende grote steden voorstellingen zullen geven. De tournee zal in Mei of Juni van 1951 plaatsvinden en op de terugreis zullen eveneens voorstellingen worden gegeven in Europa, waar de leden van het gezelschap wellicht aan het culturele congres te Oslo zullen deelnemen.

Uit: *Keng Po* (Djakarta) van 27 Nov. 1950

De Mataramse dansschool

In tegenwoordigheid van een groot aantal notabelen, kunstenaars, studenten en leerlingen van Middelbare Scholen werd op 27 November 1950 door Pangeran Haryo Pudjokusumo de Mataramse Dansschool geopend.

In de afgelopen jaren werd de Mataramse dans alleen in de Keraton onderwezen, maar sinds 1948 is in opdracht van Z.H. Hamengku Buwono IX deze tak van kunst overgedragen aan een kunstorganisatie buiten de Keraton, opdat ook de jongelui buiten de Keraton de kans zullen krijgen om deze dans te leren.

R. Ryo Tjondrodiprodjo, voorzitter van de vereniging Among Beksa (Liefde voor de Dans) betoogde in zijn welkomstrede alles in het werk te zullen stellen om de Mataramse danskunst in stand te houden en te verbreiden.

Ruim 200 leerlingen hebben zich reeds laten inschrijven, terwijl de cursus eerst op 6 December 1950 zal beginnen, met tweemaal in de week een les van drie uren.

Pangeran Haryo Surjodiningrat gaf een uitweiding over het verband tussen kunst en intellect. Hij betoogde dat alle kunst, waaraan door intellectuelen geen aandacht wordt geschonken, gedoemd is te sterven. Als bewijs hiervan wees hij op de bloei van de Griekse danskunst en het vastlopen van de poging om de danskunst in Rome nieuw leven in te blazen; hetzelfde geval geldt voor enige takken van kunst in Indonesië, die door de intellectuelen verwaarloosd worden, zoals de topeng-dans.

De plechtigheid werd besloten met een demonstratie van verschillende oorspronkelijke Mataramse dansen, een programma van tien nummers.

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 28 Nov. 1950

„Zes uren in Jogja”

Op het ogenblik is de Perusahaan Pilm Nasional (Nationaal Filmbedrijf) bezig aan de tweede verzetsfilm, getiteld *Enam djam di Jogja* (Zes uren in Jogja), waarmee men eind Januari gereed hoopt te zijn. De eerste film van dit bedrijf was *The Long March*. Terwijl daarin het zwaartepunt gelegd werd op de loop van het verhaal, worden in deze nieuwe film episoden uitgebeeld uit de tijd van de Nederlandse bezetting van Jogja. Het belangrijkste gedeelte van de film is de climax van de aanvallen in Maart 1949, die een treffende weergave zijn van de coördinatie tussen Regering, militaire groeperingen en het volk. Het overgrote deel van de opnamen werd in samenwerking met de landstrijdkrachten in Jogja zelf gemaakt in October 1950. Tussen de ruïnes van huizen en gebouwen werden de werkelijke situaties van de strijd gereconstrueerd.

Het verhaal van *Zes uren in Jogja* is geschreven door Gajos Siagian, ex-hoofdredacteur van de dagbladen *Patriot* en *Republik*. Voorts hebben Usmar Ismail, regisseur, Max Tera, cameraman, Basuki Resobowo, decorateur en Sumanto, productie leider aan de film medegewerkt. Onder de spelers bevinden zich studenten, die ook hebben medegewerkt aan *The Long March*.

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 5 Dec. 1950

Indonesische danskunst

Onlangs heeft het Indonesisch Cultureel Genootschap (Lembaga Kebudayaan Indonesia) een brief uit Parijs ontvangen, afkomstig van R. M. Jodjana, de Indonesische danser, die reeds lang in Europa verblijft, aldus Armijn Pané, de secretaris van het Genootschap. In zijn brief verzocht R. M. Jodjana om als vertegenwoordiger van het Genootschap te Parijs te worden aangewezen. Het Genootschap meent echter dat het goed zou zijn als de heer Jodjana eerst in Indonesië zou willen komen, omdat het tot dusver nog geen contact met hem heeft gehad, en ook omdat men van zijn krachten zou kunnen gebruikmaken bij een gezamenlijke poging om een werkelijke Indonesische dans te scheppen, waarvan thans nog niet kan worden gesproken. Er is een Indonesische schilderkunst, maar wat op het gebied van de danskunst wordt vertoond, kan alleen Javaanse dans, Soendase, Minangkabause of Balische dans genoemd worden, en geen Indonesische dans.

In hoeverre het Jodjana mogelijk zal zijn een dansvorm in het leven te roepen, die Indonesisch genoemd kan worden, dus een herleving van de oude dans-

kunst, maar in overeenstemming met de moderne tijd, is een vraag, die nog niet beantwoord kan worden. Het bestuur van het Genootschap koestert daarom de hoop, dat de heer Jodjana naar Indonesië zal willen overkomen.

Uit: *Keng Po* (Djakarta) van 20 Dec. 1950

Studioschouwburg te Surakarta

De heer Sachlan, hoofd van de R.R.I. (Radio Republik Indonesia) te Surakarta, deelde mede dat het Ministerie van Financiën toestemming heeft verleend tot uitbreiding van het omroepgebouw te Surakarta met een studioschouwburg, waarvan de bouw zal worden uitgevoerd door de Rijksgebouwendienst.

Uit: *Keng Po* (Djakarta) van 28 Dec. 1950

Christelijke jeugdbeweging

Te Jogja werd onlangs het vijfjarig bestaan herdacht der P.P.K.I. (Persatuan Pemuda Kristen Indonesia of Vereniging van Indonesische Christen-Jongeren) ter gelegenheid waarvan de vice-voorzitter Sarwoko een rede hield waarin hij er de nadruk op legde, dat de Christenjeugd der gehele wereld zou moeten streven naar een gezonde maatschappij en dat in het bijzonder de Indonesische jeugd zal moeten trachten de Indonesische maatschappij te grondvesten op de Pantja Sila.

In zijn antwoord zei de heer Waseso, voorzitter van het Front Pemuda Indonesia (Indonesisch Jeugdfront), dat het democratisch beginsel door iedere Indonesische jongeling in ere moet worden gehouden, hetgeen bereikt kan worden door een hechte aaneensluiting der Indonesische jeugd.

Vervolgens voerde ds Purbowijogo het woord die betoogde, dat een Staat waarvan het recht gebaseerd is op één enkele godsdienst, ondemocratisch is. De Republiek Indonesia, gebaseerd op de Pantja Sila, is een waarlijk democratische Staat, mits deze grondslag werkelijkheid is.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 7 Nov. 1950

Vrijheid van godsdienst

In een verklaring ter gelegenheid van haar vijfjarig bestaan heeft het hoofdbestuur van de P.P.K.I. (Persatuan Pemuda Kristen Indonesia of Vereniging van Jongere Christen-Indonesiërs) er op aangedrongen de voorlopige grondwet van de Republiek Indonesia zo spoedig mogelijk te wijzigen om de vrijheid van godsdienst te waarborgen.

In een interview heeft de heer Sarwoko, de Algemene Voorzitter van de P.P.K.I., deze verklaring nog eens nader toegelicht. De organisatie houdt de Pantja Sila hoog en meent dat de Staat op de religie moet zijn gegrondvest, maar dat de democratische beginselen niet uit het oog moeten worden verloren. De huidige artikelen waarin de vrijheid van godsdienst is neergelegd, zijn voor velerlei uitleg vatbaar. Indertijd hebben de vertegenwoordigers van de Indonesische Christenen in het voorlopig parlement van de oude republiek reeds op wijziging aangedrongen. De vrijheid moet onvoorwaar-

delijk grondwettelijk gegarandeerd worden, want een Staat zonder een dergelijke waarborg is een dictatuur, aldus de heer Sarwoko.

Uit: *Kedaulatan Rakjat* (Jogja) van 8 Nov. 1950

De Islam-ees

De wijze waarop men ambtenaren der Republiek Indonesia de eed van trouw pleegt af te nemen en waarbij de penghulu of kiai gedurende de ceremonie een Koran boven het hoofd van de beëdigde houdt, is niet ontleend aan de Islamietische traditie. Voor een Islamiet is de formule: „Bij God, ik beloof het” op zichzelf reeds voldoende. Een helper of tussenpersoon is niet nodig. Deze formaliteit is door de Nederlanders in zwang gebracht en niet meer dan een variatie op het Middeleeuws-Christelijk beëdigings-ceremonieel, waar men bij de plechtige gelofte de hand op de Bijbel pleegde te leggen.

In Turkije en Egypte zijn de traditionele gebruiken van deze aard reeds lang gewijzigd. In Turkije volstaat men met de formule: „Bij mijn eer”, en koning Farouk van Egypte trotseerde de gevestigde traditie door zijn eed eenvoudig in het parlement af te leggen volgens de constitutionele procedure.

Ik ben geen voorstander van de Egyptische eedsformulering, maar wel van een procedure, die in overeenstemming is met de onmiddellijke relatie tussen de „vrije geest” en God de Almachtige, bijvoorbeeld met de formulering: „Bij God, de Almachtige, dat beloof ik.” Het is te hopen dat dit onder de aandacht van het Ministerie van Godsdienstzaken komt en dat er een tijd zal aanbreken, dat een plechtige eed oprecht en eenvoudig geformuleerd wordt zonder tussenpersonen.

Uit: *Nusantara Makassar* van 23 Nov. 1950

HAMKA

Indonesië op het Islamietische Congres te Karachi

Binnenkort zal te Karachi een Islamietisch congres worden gehouden, waaraan ook Indonesië zal deelnemen met een delegatie onder leiding van dr Sukiman, wiens komst met belangstelling wordt tegemoetgezien. Indonesië zal tevens vertegenwoordigd zijn op een expositie ter gelegenheid van dit congres, die een beeld zal geven van de ontwikkeling van de Mohammedaanse cultuur. Er zijn hiervoor uit Indonesië allerlei gegevens en materiaal nodig,

zoals boeken over de geschiedenis van de Islam in Indonesië, zowel in de Engelse als in de Arabische taal, levensberichten en foto's van Indonesische Islamietische leiders enz.

Uit: *Pedomani* (Djakarta) van 1 Dec. 1950

De eerste dissertatie in de Indonesische taal

Dr Achmad Ramali Gelar Soetan Lembang Alam, die op 20 November 1903 te Bondjol in de Minangkabau is geboren en thans verbonden is aan de Centrale Algemene Ziekeninrichting te Djakarta, heeft de doctorstitel verworven aan de Gadjah Mada-Universiteit te Jogja op een proefschrift, getiteld: *Peraturan-peraturan untuk memelihara Kesehatan dalam Hukum Sjara Islam* (Hygiënische regelingen in de Mohammedaanse Wet).

Vroeger had dr Ramali reeds een boekje *Tangkal Pest* (Pestbestrijding) geschreven in het Indonesisch en het Soendaas: dit boekje was voor prof. dr E. W. Walch, die in 1934 bij het ongeluk van de „Uiver” om het leven kwam, aanleiding om hem aan te sporen een studie te maken van de problemen van gezondheidszorg in verband met de Islam.

De dissertatie was vóór de oorlog reeds voltooid, maar door de Japanse inval en de volgende woelige jaren heeft de promotie nu eerst plaatsgevonden.

Het is de eerste dissertatie, die geheel in de Indonesische taal is geschreven, met een samenvatting in het Indonesisch, Engels, Frans en Duits, terwijl de hieronder volgende stellingen in dezelfde talen zijn weergegeven:

1. Muhammad, de profeet van de Islam, is een hygiënist bij de wil van God;
2. De sexuele ethiek van de Islam is praktisch en niet in strijd met de natuurlijke aard van de mens;
3. De Korantekst en de Overlevering bevatten duidelijk leerstellingen over de gezondheidszorg, die zo modern zijn dat zij in de Mohammedaanse samenleving als basis kunnen dienen voor een hygiënische voorlichting op Westerse leest geschoeid;
4. Hygiëne-propagandisten waren te recruteren uit de abiturienten van godsdienstschoolen, zo mogelijk uit middelbare godsdienstschoolen;
5. De Regering schenke, meer dan vroeger, aandacht aan de hygiëne in de moskee, daar deze maatregel van groot nut kan zijn voor de algemene hygiëne.

Dr Ramali is voornemens nog andere boeken te schrijven, waarin hij bepaalde onderwerpen, in zijn dissertatie behandeld, nader zal uitwerken.

Uit: *Kedaulatan Rakjat* (Jogja) van 21 Dec. 1950

Vorbereiding voor een Islamietische Hogeschool

In 1951 zal te Djakarta een Islamietische Hogeschool geopend worden, bestaande uit twee faculteiten, een economische en een juridische. De studie zal vier jaren duren en worden voorafgegaan door een voorbereidende cursus van een jaar, die op 5 November 1950 is geopend en waartoe abiturienten van middelbare scholen en middelbare godsdienstschoolen worden toegelaten. Het adres van de cursus is Kramat 49 te Djakarta.

Uit: *Pedomani* (Djakarta) van 3 Nov. 1950

Jajasan Senopati

De Jajasan Sênopati (Stichting Senopati) te Semarang organiseert cursussen, in het bijzonder voor oud-militairen, doch ook voor andere belangstellenden. Er worden politieke, economische en sociale onderwerpen behandeld, en wel Algemeen Staatsrecht en de Staatsinrichting van Indonesië, Theoretische Economie, Handelswetenschappen, Bedrijfseconomie, Financiën, Sociologie, Psychologie en Organisatieleer.

De cursussen zijn gratis, doch men moet de leermiddelen zelf aanschaffen.

Uit: *Sin Min* (Semarang) van 3 Nov. 1950

Opening der Juridische Faculteit te Surabaya

Onder grote belangstelling vond in begin November 1950 de officiële opening plaats van de Juridische Faculteit te Surabaya. De voorzitter van het comité van voorbereiding, mr Gondowardojo, verklaarde in zijn openingsrede, dat de faculteit eerst haar bestaansrecht zou moeten bewijzen om officiële erkenning van haar diploma's te verwerven. Hij meende, dat de opbouw van de Staat niet uitsluitend kon worden gedragen door de Regering, maar tevens de taak was van de gehele samenleving en alleen met de volledige

morele en materiële steun van de Surabajase burgerij zou de faculteit kunnen slagen.

De Raad van Docenten wordt gepresideerd door mr Boedisasetyo, terzijde gestaan door mr Gondowardojo, mr Kho Siok Hie en mr dr Soeripto, terwijl prof. dr Sjaaf van de Medische Faculteit benoemd is tot vice-president van de Raad van Curatoren.

Er zijn 140 studenten aangenomen, van wie 21 voorwaardelijk en onder wie 112 mannelijke (112 Indonesiërs en 17 Chinezen). Van de 11 vrouwelijke studenten zijn er 9 van Indonesische nationaliteit en 2 Chinese.

Uit: *Javapost* (Surabaya) van 4 Nov. 1950

Middelbare Theologische School te Tarutung

Op 4 November 1950 vond de officiële opening plaats van de Middelbare Theologische School in het Seminarium Sipoholon te Tarutung (Sumatra). Onder de aanwezigen waren leden van de Synode en gasten, onder wie de Regent van Noord-Tapanuli, het hoofd van de Provinciale Dienst voor Christelijke Godsdienstzaken uit Sibolga, vertegenwoordigers der kerken van Nias en Karo, de Gereformeerde en Methodistische Kerken, van het Bijbelgenootschap en van de Raad van Indonesische kerken. De sprekers waren de Regent van Noord-Tapanuli, die de Regering vertegenwoordigde, M. Siregar en prof. mr dr Sutan Gunung Mulia, die namens de Raad van Curatoren der Theologische Hogeschool te Djakarta het woord voerde. Er wordt gestreefd naar aansluiting van de studie aan deze Middelbare School op de Theologische Hogeschool in Djakarta.

De school telt 25 leerlingen, onder wie twee uit Nias. Zij staat onder leiding van de Rector ds K. Sitompul, ter zijde gestaan door de docenten Rev. Devanesan uit India, prof. John Gronly uit Amerika en de godsdienstleraar I. J. Siralt.

Uit: *Suara Nasional* (Sibolga) van 7 Nov. 1950

Godsdienstonderwijs op de scholen

De minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur, dr Bahder Djohan, heeft verklaard dat de Regering vasthoudt aan de opvatting, dat godsdienst-

onderwijs alleen als facultatief vak in de leerprogramma's dient te worden opgenomen. De ouders moeten de vrijheid hebben om te kiezen welk godsdienstonderwijs hun kinderen moeten ontvangen. Alleen scholen die geheel aan godsdienstonderwijs zijn gewijd, staan onder de inspectie van het Ministerie van Godsdienstzaken. De minister wees nogmaals op het feit, dat artikel 18 van de voorlopige grondwet aan ieder staatsburger de vrijheid geeft zijn eigen godsdienst te belijden: de Regering past dus een neutrale houding.

Uit: *Pedomani* (Djakarta) van 8 Nov. 1950

De Nederlandse taal in Indonesië

De Jajasan Pendidikan Umum (Instituut voor Volksontwikkeling) maakt bekend, dat bij de begin- en vervolgcursus van de Indonesische Taal met Nederlands als voertaal, nog leerlingen kunnen worden aangenomen, evenals bij de cursussen voor de Nederlandse taal met Indonesisch als voertaal.

Uit: *Pewartasurabaya* van 17 Nov. 1950

De cursussen acte M.O.

Aan de mondelinge cursussen voor de acte Middelbaar Onderwijs (B.I.) te Bandung, die nu reeds twee maanden aan de gang zijn, nemen ongeveer 256 leerlingen deel. Er zijn 23 docenten, allen Nederlanders. De vakken die worden onderwezen zijn: Engels, aardrijkskunde, geschiedenis, natuurkunde, wiskunde, chemie, mechanica, biologie en paedagogie.

Het voornaamste vak, de Bahasa Indonesia, kon tot dusver niet onderwezen worden, aangezien hiervoor de leerkrachten ontbraken. Volgens de heer M. Vastenhouw, de directeur van dit instituut, worden onderhandelingen gevoerd met drs H. D. van Pernis om onderwijs te geven in de Bahasa Indonesia. 75% der abiturienten zijn Indonesiërs, de overigen Nederlanders en Chinezen.

Het ligt in de bedoeling, aldus de heer Vastenhouw, om deze M.O.-cursussen ook schriftelijk te geven. Er zijn nog geen 100 Indonesiërs met een M.O.-acte en indien de huidige abiturienten hun examens achter de rug hebben, zal dit aantal verdrievoudigd zijn.

Uit: *Javapost* (Surabaya) van 21 Nov. 1950

Het gevaar van de Nederlandse taal

Onder deze titel signaleert Agung Wahono Tjokrohadiputro, vice-voorzitter van de oudervereniging van de S.M.A. (Middelbare School) te Semarang, het feit, dat in Semarang op verschillende scholen het Nederlands nog als voertaal wordt gebruikt. Hij verzet zich tegen deze omstandigheid op de volgende gronden:

1. Een groot deel van de leerlingen zat in 1942 hoogstens in de 3de klasse van de oude H.I.S. (Hollands-Inlandse School) en is niet meer in staat het Nederlands behoorlijk te volgen;
2. Het eindexamen wordt in de Bahasa Indonesia afgenomen, wat na een Nederlandse opleiding uiteraard grote moeilijkheden oplevert;
3. De taal heeft een grote invloed op de psyche en daarom vormt het Nederlands een groot gevaar;
4. De leerboeken in de Nederlandse taal moeten uit Nederland worden ingevoerd en zo wordt Indonesië een markt voor het Nederlandse product.

Hij verklaart niet door sentiment te worden gedreven, wanneer hij met deze toestand niet kan instemmen. Hij dringt aan op het zoeken van Indonesische leerkrachten en het vertalen van leerboeken in de Bahasa Indonesia.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 23 Nov. 1950

De Bahasa Indonesia in het Midden-Oosten

De Egyptische Regering zal haar programma van radio-uitzendingen uitbreiden, waartoe twee nieuwe stations worden gebouwd met een grote capaciteit. Onder andere zal er in de toekomst ook een geregelde uitzending in de Indonesische taal plaatsvinden.

Uit: *Pemandangan* (Djakarta) van 23 Nov. 1950

14 miljoen voor Hoger Onderwijs

Voor de opbouw van het gehele Indonesische Hoger Onderwijs, dat totaal 9 faculteiten omvat, heeft de Regering R. 14.000.000.- uitgetrokken. Dit is verre van voldoende voor de zware taak van de Universiteit om in de kortst

mogelijke tijd een kader van professoren op te leiden voor de opbouw van Indonesië, aldus ir Surachman Tjokrohadisurjo, voorzitter van de Universiteit van Indonesië, tijdens een exclusief interview met *Aneta*.

Indonesië telt ongeveer 4000 studenten, die de studie volgen aan 4 faculteiten te Djakarta (Rechten, Sociologie, Economie en Letteren en Wijsbegeerte), 2 faculteiten te Bogor (Veeartsenij en Landbouwwetenschappen), 2 faculteiten te Bandung (Techniek en Wis- en Natuurkunde), 1 faculteit te Surabaja (Tandheelkunde), de Economische Faculteit te Makassar en de te Jogja gevestigde Gadjah Mada-Universiteit. In het buitenland bevinden zich ongeveer 900 studenten, van wie de meesten in Nederland vertoeven.

Het bestuur van de Universiteit van Indonesië tracht zoveel mogelijk de colleges in de Bahasa Indonesia te geven. Men is bovendien bezig aan de vertaling van Nederlandse dictaten. De vorige minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur stelde de buitenlandse hoogleraren de termijn van drie jaar om de Bahasa Indonesia te leren beheersen, doch ir Surachman was van mening dat daarvoor wel een langere tijd noodzakelijk zou zijn.

Hij verklaarde voorts dat er een „reshuffle” van hoogleraren zou plaats hebben, aangezien de faculteiten, die op de een of andere manier verband houden met de politiek, in Indonesische handen dienen te komen. De Nederlandse hoogleraren was reeds verzocht colleges te geven in speciale vakken. Tachtig procent van de hoogleraren der Medische en Juridische faculteiten zijn Indonesiërs, terwijl de Technische Faculteit geen enkele Indonesiër heeft. In dit jaar zullen 80 medici afstuderen, 80 juristen, 5 studenten aan de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte, 50 landbouwkundigen en veeartsen en 150 technici. Een andere moeilijkheid waarmede het Hoger Onderwijs te kampen heeft, is het boekenvraagstuk, ondanks het feit, dat de Regering deviezen beschikbaar heeft gesteld en de studenten in de gelegenheid zijn om tegen lage prijs boeken te kopen. Onlangs werd Indonesië bedacht met een boekenzending ter waarde van \$ 2.000.- van welk bedrag \$ 1.000.- was bedoeld voor de Gadjah Mada-Universiteit en \$ 900.- voor de Medische Faculteit.

Over enige tijd zal het bestuur der Universiteit overgaan tot het oprichten van een Faculteit voor Politieke Wetenschappen en Perswezen. De voorbereiding is reeds voltooid. De positie van de hoogleraren is nog steeds teleurstellend, vooral wat honorarium en behuizing betreft. Deze moeilijkheden vormen een struikelblok bij het aanstellen van buitenlandse krachten. Het is verheugend, dat het aantal studenten toeneemt en 1/3 van het totaal uit vrouwelijke studenten bestaat, terwijl er aan de Technische Faculteit eveneens 20 meisjes studeren. Wat betreft de toeloop van vrouwelijke studenten neemt Indonesië in de wereld de tweede plaats in. Amerika spant op dit gebied de kroon, aldus ir Surachman.

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 25 Nov. 1950

Een Indonesiër naar de jeugdconferentie te New York

Harsja Adam Bachtiar, een leerling van de S.M.A. (Middelbare School) te Jogja, is uitgenodigd om deel te nemen aan de jeugdconferentie die de *New-York Mirror* van 9 tot 20 December te New York organiseert. Ter conferentie zal getracht worden tot een betere internationale verstandhouding te komen. De deelnemers zullen aan de President van de U.S.A. worden voorgesteld. Aan de conferentie nemen leerlingen uit de U.S.A. en Aziatische en Afrikaanse landen deel, als de Philippijnen, Japan, Malaya, Indo-China, Indonesië, India, Pakistan, Ceylon, Iran, Lybië en Marokko.

Uit: *Sin Min* (Semarang) van 27 Nov. 1950

Opleiding M.O.-A. Geschiedenis aan de Universiteit te Djakarta

Het geschiedenisonderwijs in Indonesië dient grondig gewijzigd te worden: het accent zal moeten liggen op de geschiedenis der Aziatische landen. Daarnaast zal de Europese geschiedenis niet veronachtzaamd mogen worden. Ten einde deze wijziging te bevorderen heeft het Ministerie van Onderwijs onlangs de gelegenheid geopend aan de Universiteit van Indonesië te Djakarta het diploma M.O.-A geschiedenis te behalen.

Deze studie duurt drie jaar en is in twee stadia verdeeld. In de eerste fase, die twee jaar duurt, wordt de nadruk gelegd op de algemene geschiedkundige literatuur. De abituriënten zijn vrij in het samenstellen van hun eigen literatuurlijst, die minstens 20 boeken bevatten moet en waarvan de helft betrekking dient te hebben op de geschiedenis van Indonesië.

Na het eerste gedeelte van de studie met goed gevolg te hebben doorlopen, wordt men tot het derde studiejaar toegelaten, waar men eveneens vrij is bij het bepalen van de literatuur, die op zijn minst uit 15 werken moet bestaan. In dit laatste studiejaar worden capita selecta behandeld en wordt tevens het inzicht verdiept in die onderwerpen, welke gedurende de aanvangsjaren slechts terloops werden aangeroerd: archeologie van Indonesië, Hinduïsme, Budhisme enz.

Aan het einde van de studie zal de stof van het laatste jaar geëxamineerd worden evenals die van de twee eerste jaren, voor zover zij betrekking heeft op de leerstof van het laatste jaar. Bovendien staat op het programma van het laatste studiejaar de samenstelling van een scriptie, die een bepaald onderwerp uit de geschiedenis van één der volgende cultuurgebieden be-

handelt: Europa, India, Midden-Oosten, Japan, China en Indonesië. Bij het geschiedenisonderwijs wordt uiteraard de hedendaagse geschiedenis, zoals het actuele vraagstuk Khasjmir, het plan Schumann enz. niet verwaarloosd. Toegang tot het diploma M.O.-A geschiedenis geven Lagere Acte, Hoofd-Acte, S.M.A. of H.B.S. of een daarmee gelijkgesteld diploma.

Het geschiedenisonderwijs aan de Universiteit van Indonesië staat onder leiding van H. J. van den Berg, die geassisteerd wordt door een staf van docenten, onder wie dr J. G. de Casparis en dr M. J. Meyer, de eerste bekend om zijn recent proefschrift *Inscripties uit de Çailendratijd*, de laatste hoogleraar in de sinologie.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 28 Nov. 1950

O. D. P. SIHOMBING

Conservatorium voor Indonesische Toonkunst

Op 27 Augustus 1950 werd door de Minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur te Solo het Conservatorium voor Indonesische Toonkunst (Konservatori Kerawitan Indonesia) geopend, in tegenwoordigheid van vele vooraanstaande personen, de Susuhunan, de Mangkunegoro en talrijke vertegenwoordigers van politieke groeperingen.

Wanneer de dragers van de klassieke Javaanse cultuur de rijkdommen en de schoonheid uit het verleden overdragen aan de jongere generatie, die gereed staat deze aan te passen aan de nieuwe tijd, dan zal het Indonesische volk de vruchten hiervan kunnen plukken en deze samenwerking zal het peil ten goede komen.

Tot dusver had de nationale kunst weinig vat op de jongeren; deze groeiden op in de Nederlands-Westerse sfeer. Van alle zijden beïnvloed is de jeugd zo ver van de eigen cultuur verwijderd geraakt, dat vreemde elementen niet meer als zodanig worden onderscheiden.

Er is een neiging te bespeuren om de eigen cultuur te minachten en zich te schamen volgens de adat gekleed te gaan en de landstaal te gebruiken. Gelukkig maakt deze houding meer en meer plaats voor een bewustzijn van eigen waarde.

Ook bij de voorbereiding van het Conservatorium kwam deze tegenstelling naar voren; het pleit dus voor de moed van oud-minister Mangunsarkoro en zijn omgeving dat zij, begrip tonend voor de hoge trap waarop de Indonesische toonkunst staat, maatregelen hebben getroffen voor haar verdere ontwikkeling. Thans zal de Indonesische muziekbeoefenaar op het Conservatorium zich los kunnen maken uit de sleur, en theoretisch onder-

legd de arbeid van vernieuwing en verrijking der Indonesische toonkunst ter hand kunnen nemen.

In zijn rede kondigde de Voorzitter Pangeran Surjoamidjojo aan, dat het nieuwe Conservatorium zich niet uitsluitend met Javaanse muziek zal bezighouden, doch dat ook Sumatraanse, Kalimantanse, Balische en andere Indonesische muziek zal worden onderwezen. Er zal bovendien aandacht besteed worden aan Indiase, Chinese, Perzische en Europese muziek. Van de laatstgenoemde zullen de grondslagen diepgaand worden behandeld. Gestreefd zal worden naar de essentiële en universele schoonheid. De ontwikkeling van het Instituut is afhankelijk van de gemeenschappelijke inspanning en volharding van het Indonesische volk.

Het Conservatorium omvat 4 afdelingen, en wel muziekonderricht, bibliotheek, museum, tentoonstellingen en uitvoeringen.

Het onderricht zal wetenschappelijk, experimenteel en technisch gericht zijn en wordt onderscheiden in opleidingen tot musicus, muziekdocent, componist en musicoloog.

Deze opleidingen zijn verdeeld over de studierichtingen:

- A. Omvattende een summiere theoretische scholing, hoofdzakelijk ingesteld op praktische muziekbeoefening, voor de vorming van musici en componisten.
- B. Een wetenschappelijk-theoretische opleiding met minder nadruk op de muziekbeoefening zelf, ten behoeve van muziekleraren en musicologen.

Hoewel het Conservatorium in beginsel een inrichting voor hoger onderwijs is, zullen de normen, die voor de toelating gelden, aanvankelijk licht zijn, om vervolgens langzamerhand te worden opgevoerd.

De eisen voor toelating tot de afdeling A zijn:

1. Behoorlijk kunnen lezen en schrijven;
2. Technische vaardigheid in het bespelen van de gamelan;
3. Muzikale aanleg.

De beoordelingsnormen zullen door de commissie van leraren worden vastgesteld.

De eisen voor de afdeling B zijn:

1. Een goede schoolopleiding;
2. Vaardigheid in het bespelen van enige gamelan-instrumenten;
3. Muzikale aanleg.

De leeftijdsgrenzen zijn van 18 tot 40 jaar, verder worden eisen gesteld op het gebied van gezondheid en gedrag enz. Op verantwoording van de Commissie kunnen toehoorders worden toegelaten.

Ten slotte wordt onderwijs gegeven in algemeen ontwikkelende vakken als Engels, kunst en cultuur, internationale muziek enz.

Uit: *Mimbar Indonesia* van 2 Dec. 1950 KI HADJAR DEWANTORO

Een troebele gedachtenwereld

In het weekblad *Mimbar Indonesia* van 2 December 1950 vinden wij een heel bijzonder artikel van Ki Hadjar Dewantoro, getiteld „Het Conservatorium Kerawitan Indonesia (Conservatorium voor Indonesische muziek) te Solo”. Bijzonder, in de eerste plaats omdat de schrijver een man van naam is, die een vooraanstaande rol speelt op cultureel gebied, vooral op dat van onderwijs en opvoeding. In de tweede plaats omdat het artikel een treffend beeld geeft van onze gedachtenwereld en bewijst hoe graag men allerlei begrippen door elkaar haalt. Met „graag” bedoel ik niet, dat onze leiders met opzet allerlei begrippen verwarren. Misschien doen zij het, omdat zij niet in de gelegenheid zijn dieper na te denken.

Ik denk aan de jaren '46, '47, '48, toen onze leiders in het algemeen verzuchtten, dat zij geen dikke boeken meer konden lezen, omdat zij na de eerste bladzijde al moe waren. Dat was de tijd van de kleine boekjes, die men brochures pleegt te noemen. Grondige kennis werd opzettelijk gepopulariseerd. Populariseren wil zeggen: gecompliceerde verklaringen weglaten ter wille van de algemene verstaanbaarheid. Daardoor werden begrippen vervaagd, en door die vaagheid ten slotte door elkaar gehaald. Dat was ook een tijd van demagogie. Als men het volk maar wist te pakken en tot de strijd op te zwepen, dan was dat voldoende.

De tijden zijn nog niet veranderd, niet principieel althans, want vele demagogische elementen zijn niet zo duidelijk meer. Men kan zeggen dat dit een tijd van politiek is en dat daarom de grenzen vaag moeten blijven.

Ki Hadjar Dewantoro is een verstandig en rustig man, hoewel hij in zijn jeugd vóór 1920 tot de radicalen behoorde. En juist daarom kan ook hij zich niet van de demagogie bevrijden en van het verwarren van begrippen. Dit geeft ons een droevig beeld van onze huidige denkwereld, want een dergelijke begripsverwarring moet wel verwarrend werken op elke analyse van maatschappelijke verschijnselen en door een verkeerde analyse komt men tot verkeerde maatregelen. Anders gezegd: als wij aan politiek doen, verpolitiekt ons gehele optreden.

Volgens Ki Hadjar Dewantoro had de „koloniale traditie” alleen oog voor de kunst en cultuur van de overheersende natie. Let op het woord „alleen” in deze zin. Een paar regels eerder waar hij over aard, vorm en inhoud van de Javaanse muziek schrijft, vindt hij het niet nodig daar nader op in te gaan, doch volstaat hij met enkele namen. Vreemd genoeg zijn alle namen die hij noemt Nederlandse namen.

En wij vragen ons af: is het waar wat Ki Hadjar zegt, dat de overheersers, dus de Nederlanders, vroeger alleen oog hadden voor hun eigen cultuur en dus geen aandacht schonken aan de nationale cultuur in ons land? Als dat

waar is, waarom dan alleen Nederlandse namen om het hoge peil van de Javaanse muziek aan te tonen?

Misschien denken we: zijn opmerking is niet juist, want de Nederlanders hebben de Javaanse toonkunst en de inheemse culturen juist ijverig bestudeerd en getracht ze tot ontwikkeling te brengen.

En zo is het ook, dunkt mij, want ik denk aan het Java-Instituut en een soortgelijk instituut op Bali. Daarom vraag ik mij af, waarom poneert Ki Hadjar zulk een paradoxale stelling? Wij moeten nog een ander misverstand in zijn artikel onder de loupe nemen.

Waar hij namen noemt van personen, die zich voor de studie van de muziek verdienstelijk hebben gemaakt, spreekt Ki Hadjar over „de Javaanse toonkunst”.

Tevoren heeft hij de oprichting van het Conservatorium Kerawitan toegejuicht, omdat het stoelt op het „nationale leven”. Uit de gang van zijn betoog blijkt duidelijk, dat *nationaal* voor hem hetzelfde is als *Javaans*, vooral omdat hij daarna duidelijk spreekt over de musicologische wetten van de *Javaanse toonkunst*. En als hij daarom even later zegt dat „onze toonkunst een nieuwe ontwikkeling tegemoet gaat”, dan is „onze toonkunst” voor hem identiek aan „Javaanse muziek”.

De verwarring van deze verschillende begrippen heeft Ki Hadjar evenmin gevoeld in de tegenstelling tussen het doel en de naam van het Conservatorium. Ki Hadjar citeert uit de openingsrede van de voorzitter, dat het Conservatorium „niet alleen aandacht zal schenken aan de ontwikkeling van de *Javaanse toonkunst*, maar...” Het doel is duidelijk: het Conservatorium is een onderwijsinrichting voor Javaanse muziek. Het doel is dus in strijd met de naam: Conservatorium voor *Indonesische* muziek.

Onze oudere generatie, met haar troebele gedachtenwereld, valt het inderdaad moeilijk onderscheid te maken tussen Java en Indonesië, Sundalanden en Indonesië, Minangkabau en Indonesië en omgekeerd. In haar denken leven nog resten uit de tijd van de Jong-Java-beweging, de Jong-Sumatra-beweging en dergelijke. In de tijd na 1927 heeft zij haar idealen geformuleerd en haar gedachtenwereld gevormd. En daardoor beschouwt zij Indonesië nog steeds door een locale bril.

De jonge generatie leeft in een wereld van Indonesische idealen: haar idealen zijn gevormd in een tijd van *Indonesisch* nationalisme en zij is bezield met een Indonesisch-nationale geest. (Wij spreken hier in het algemeen, want er zijn ook jongeren, die geheel aan hun streek gebonden zijn.) De jonge generatie zal de eenheid niet met de eigen landstreek verwarren.

Het dooreenhalen van de beide begrippen *Java* en *Indonesië* moeten wij beschouwen als een soort corruptie van het denken. En evenals wij de corruptie

in de samenleving bestrijden, zullen wij ook de corruptie van het denken tegengaan, ook al geschiedt die corruptie niet opzettelijk.

Die corruptie op het politieke veld is heel gevaarlijk, omdat zij onbewust ook de Regering kan aantasten. Wij kunnen de kiemen van dit bederf alleen bestrijden door een eerlijke en moedige houding. Door ronduit te erkennen, dat de kunst en cultuur van Java iets anders is dan de Indonesische kunst en cultuur. Wij moeten durven erkennen, dat het een of ander streven voor honderd procent is gericht op de ontwikkeling van de *Javaanse* kunst en geen geestelijke corruptie plegen door te zeggen, dat die activiteit zich beweegt op het veld van de *Indonesische* cultuur.

Die durf is noodzakelijk. Wij moeten niet bang zijn van provincialisme beschuldigd te worden. Provincialisme heeft alleen oog voor de eigen streek en vergeet de band met de Indonesische eenheid. Het streven om een streek vooruit te brengen is geen provincialisme. Daarom is het nodig deze beide begrippen uit elkaar te houden: provincialisme en autonomie. Men moet verschil maken tussen lokaal nationalisme en Indonesisch nationalisme.

De oudere generatie is bevreesd om hiertussen een eerlijk onderscheid te maken, want zij leeft nog steeds in de gedachtenwereld van 1927. Velen zijn er, die de nationale idealen alleen volgen, omdat het een eis is van de tijd, maar zij zijn geen voorvechters en pioniers van deze tijd. Zij moeten langzamerhand de moed tonen hun troebele gedachtenwereld kritisch te beschouwen om zodoende een duidelijk onderscheid te maken tussen verschillende begrippen.

Het duidelijk onderscheiden van begrippen zal onvermijdelijk ook klaarheid brengen in het maatschappelijk leven. Het optreden zal dan minder politiek getint worden en een meer uitgesproken constructief karakter verkrijgen.

Uit: *Siasat* van 7 Jan. 1951

ARMIJN PANÉ

De Economische Faculteit te Djakarta in een crisis

In de Economische Faculteit te Djakarta schijnen zodanige moeilijkheden te zijn gerezen, dat enige hoogleraren, onder wie prof. Sunario Kolopaking, met ontslag hebben gedreigd, indien door het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur geen wijziging in de bestaande toestand wordt aangebracht.

Drie maanden geleden werd deze faculteit officieel geopend en het is wel eigenaardig, dat zij tot dusver nog geen aandeel heeft gehad in de begroting, zodat de verschillende hoogleraren en betrokken ambtenaren hun maandelijks inkomen nog niet hebben ontvangen.

Een tweede oorzaak van de moeilijkheden is dat er nog geen beslissing is gevallen omtrent de verhouding van buitenlandse hoogleraren en Indonesische.

De studenten aan deze faculteit, die ten gevolge van deze omstandigheden geen college kunnen lopen, hebben de vorige week een delegatie benoemd, die bij het Ministerie op een oplossing zal aandringen.

Uit: *Utusan Indonesia* van 5 Dec. 1950

De Juridische en Sociologische Faculteit te Djakarta

In een korte plechtigheid vond in het gebouw van de Universiteit de fusie plaats van de oude Faculteit der Rechtsgeleerdheid en Sociale Wetenschappen te Djakarta. Na voorlezing van het besluit van de minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur betreffende de fusie van beide faculteiten, verklaarde minister Bahder Djohan in naam van de president van de Republiek Indonesia de nieuwe Faculteit der Rechtsgeleerdheid en Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Indonesië voor geopend en installeerde de hoogleraren. Bij de stichting van de R.I.S. is de Faculteit der Rechtswetenschappen van de R.I. reeds aan de R.I.S. overgedragen om te worden verenigd met de Juridische Faculteit van de Universiteit van Indonesië, maar door allerlei moeilijkheden kon de vereniging eerst nu geschieden. De plechtigheid werd besloten met de installatie van prof. mr R. Djokosutomo als voorzitter van de Faculteit door ir P. P. Surachman Tjokrohadisurjo, president van het College van Curatoren.

De nieuwe hoogleraren zijn:

1. Prof. mr Djokosutomo, hoogleraar in de Inleiding tot de Rechtswetenschappen en het Staatsrecht, voorzitter der Faculteit;
2. Prof. mr dr Hazairin, buitengewoon hoogleraar in het Adatrecht en de Mohammedaanse Wet, secretaris der Faculteit;
3. Prof. mr Sunario Kolopaking Sanyatavyaya, buitengewoon hoogleraar in de Sociologie en de Economie;
4. Prof. mr dr Notonegoro, buitengewoon hoogleraar in het Agrarisch Recht en de Agrarische Politiek;
5. Prof. dr Sumitro Djojohadikusumo, buitengewoon hoogleraar in de Economie van Indonesië;
6. Prof. mr A. P. Funke, hoogleraar in het Handelsrecht;
7. Prof. mr W. L. G. Lemaire, buitengewoon hoogleraar in het Strafrecht.
8. Prof. mr R. Kusumadi;

9. Prof. dr H. Muller;
10. Prof. mr R. Suwandi;
11. Prof. dr D. H. Burger;
12. Prof. mr Sutechid Kartanegara.

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 12 Dec. 1950

Onderwijzerscongres

Op 25 December 1950 eindigde het vijfde congres van de P.G.R.I. (Persatuan Guru Republik Indonesia of Bond van Onderwijzers).

Het nieuwe hoofdbestuur staat onder voorzitterschap van Sudjono. Op het congres werd in een resolutie vastgelegd dat de P.G.R.I. accoord gaat met de invoering van de leerplicht en het streven van de Regering om het aantal leerkrachten op te voeren. In dezelfde resolutie wees het congres het systeem af, dat de nadruk legt op het aantal leerkrachten, maar het onderwijspeil verwaarloost, en drong er op aan de opleiding voor onderwijzers te veranderen in een vierjarige cursus. Het congres heeft een commissie in het leven geroepen, die tot taak heeft deze kwestie in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs tot een oplossing te brengen.

Er werden verschillende voorstellen over de arbeidsvoorwaarden aangenomen, zoals over de verhouding tussen minimum- en maximumsalaris. Voorts eiste het congres zo spoedig mogelijk de benoeming van een commissie ter regeling van de salarissen, waarin vertegenwoordigers van de P.G.R.I. zitting zouden moeten hebben.

Voorts drong het congres er bij de Regering op aan, meer waardering te tonen voor de onderwijzers, zoals is toegezegd in het parlement.

Het congres heeft nog 22 andere voorstellen aangenomen, o.a. betreffende het verstrekken van studie-opdrachten aan onderwijzers, de instelling van een paedagogische faculteit, invoering van een uitgewerkt leerplan, oprichting van meer vakscholen en het uitrusten van volksscholen met een bibliotheek, radio enz.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 27 Dec. 1950

Indonesië heeft 200.000 leraren nodig

Beter wederzijds begrip tussen de volken in deze wereld is de weg naar de wereldvrede, aldus H. S. Adam Bachtar, hoofd van de afdeling Opvoeding

van het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur, die drie maanden in de Verenigde Staten heeft gereisd, in verband met een uitwisselingsplan van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken. Vrede is slechts mogelijk als de volken elkaar begrijpen. De ontwikkeling van dit begrip begint op de middelbare school. Wanneer meer mensen andere landen beter zouden bestuderen dan op het ogenblik het geval is, komt de vrede sneller dan wij denken.

Hij was zeer geïnteresseerd in het schoolsysteem van Amerika en ook in de mogelijkheden van de opleiding tot onderwijzer.

Wat zijn aandacht bijzonder had getrokken was het idealisme onder de Amerikaanse onderwijzers. Als voorbeeld noemt hij het woord „geld”, dat nooit voor de klas wordt gebezigd. Ook was hij zeer onder de indruk van de warme verhouding tussen de onderwijzers en leerlingen.

Hij preekt de vrijheid van de scholen van Amerika in de keuze van de leerstof en de praktische cursussen zoals in economie en landnijverheid.

In een gesprek over het onderwijs in Indonesië merkte hij op dat er 200.000 onderwijzers nodig zijn ter bestrijding van het analfabetisme, dat op 80% wordt geschat op een bevolking van 70 miljoen zielen.

Thans zijn er slechts 50.000 leerkrachten aanwezig in Indonesië. Hij verklaarde voorts dat het Ministerie van Onderwijs een plan heeft opgesteld, in de hoop daarmee 15.000 leerkrachten af te leveren. Adam Bachtiar is van plan Woensdag uit Amerika te vertrekken en hoopt eind Januari in Djakarta terug te zijn, aldus *U.S.I.S.* te New York.

Uit: *Waspada* van 29 Dec. 1951

Studiebeurzen van India

De Regering van India heeft besloten een zeventigtal beurzen te verstrekken aan studenten uit Aziatische en Afrikaanse landen voor de studie aan Universiteiten in India. Er zullen twee aan Indonesië worden verstrekt. De beurzen zijn bestemd voor landbouwkundige, technische, juridische en paedagogische studenten.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 8 Jan. 1951

Universiteitsgebouw voor Jogja

De Regering is voornemens in Jogja een nieuw gebouw voor de Universi-

teit te laten bouwen, dat het grootste van geheel Azië zal worden en met de bouw waarvan vijf jaren gemoeid zullen zijn.

Uit: *Pemandangan* (Djakarta) van 18 Jan. 1951

Vreemde talen

De kwestie van het onderwijs in vreemde talen aan onze middelbare scholen vormt een brandend probleem, dat verstrekkende gevolgen met zich brengt. Men beschouwt het te veel uit een bepaald, politiek of paedagogisch, gezichtspunt en het zou nodig zijn het eens in den brede te bekijken. Hier kunnen natuurlijk alleen enkele punten worden aangeroerd.

Wanneer men spreekt over het onderwijs in vreemde talen, dan denkt men aan Engels, Frans en Duits, het taalonderwijs dat wij van de Nederlands-Indische Gouvernmentsscholen hebben geërfd en ten slotte het Nederlands, een probleem op zichzelf. Men denkt niet aan Chinees, Hindustani of Urdu. Is het nodig de kinderen met die talen te belasten?

Een andere vraag is nog klemmender: hoe moet het over twee, drie jaar gaan, als onze scholieren de Nederlandse taal niet meer verstaan, terwijl een heel veld van kennis alleen via het Nederlands toegankelijk is?

De kwestie heeft een cultureel, een politiek en een paedagogisch aspect.

Op een vreemde taal steunen betekent: tegen een buitenlandse cultuur aanleunen en de nationale ontplooiing belemmeren. Het begrip „internationale cultuur” heeft geen inhoud. Het begrip is te hanteren, maar alleen in historische zin, niet in functionele zin. Ieder mens leeft in een eigen milieu, in de kring van zijn eigen samenleving, die een eigen „esprit de corps” heeft, welke de cultuur bepaalt. Als die geest wordt gedood, sterft de cultuur. Plaatst men een vreemde cultuur naast de eigen beschaving, dan treden er spanningen op, die de eigen cultuur benadelen. Men moet van de vreemde cultuur gebruik maken om de eigen cultuur, de nationale geest te versterken. De Islamietische beschaving heeft een hoge ontwikkeling bereikt, doordat zij andere culturen (de Perzische, Egyptische, Romeinse, Indiase en Helleense) en de daarmee samenhangende begrippen door het medium van de Arabische taal verwerkte en in zich opnam.

Wanneer wij een nationale cultuur van hoog niveau willen verwerven, moeten wij niet op een afstand bewonderend blijven toekijken, maar cultuur en wetenschap van buiten de grenzen in onze cultuur opnemen door middel van onze taal en ons aan de greep der vreemde talen ontworstelen. Dit geldt vooral ten opzichte van het Nederlands, omdat daarbij behalve cul-

turele motieven ook politieke overwegingen meespreken. Wij moeten ons niet slechts van de Nederlandse cultuur bevrijden, maar ook van een mentaliteit die voortgesproten is uit de koloniale verhoudingen.

Paedagogisch beschouwd, betekent het onderwijs in de vreemde talen een zware last op het leerplan, terwijl het resultaat feitelijk nihil is. Na het eind-examen kijkt men geen Frans of Duits boek meer in. Wel wordt er soms op gewezen, dat de abiturienten van de middelbare school moeilijkheden ondervinden bij de overgang naar het Hoger Onderwijs, vooral aan die faculteiten waaraan nog Nederlandse hoogleraren zijn verbonden, maar ik geloof dat die stemmen vooral opklinken uit bepaalde, beperkte kringen van gegoede stand. Het invoeren van het Nederlands als leervak zou deze beperkte groep, die in de familiekring Nederlands spreekt, bevoordelen tegenover andere, bredere lagen der bevolking, waar thuis nooit een woord Nederlands wordt gesproken.

Bovendien is de twijfel gerechtvaardigd, of het enig nut zou hebben enige uren per week Nederlands te onderwijzen, aangezien het resultaat niet beter zou zijn dan wat met het Engels en Frans wordt bereikt. En wanneer wij tussen Nederlands en Engels moeten kiezen, is Engels ongetwijfeld belangrijker. Verlenging van het onderwijs der Nederlandse taal betekent bovendien een verlenging van ongeveer zes jaren van de erkenning van het Nederlands.

Samenvattend komen wij tot de conclusie, dat in de eerste plaats het onderwijs in de vreemde talen moet worden verminderd, vooral van het Nederlands, terwijl wij het Engels, in verband met zijn internationaal gebruik, moeten aanvaarden. In de tweede plaats is de kern van het probleem niet, of wij al dan niet vreemde talen moeten onderwijzen, maar dat wij zo snel mogelijk wetenschappelijke werken in de Bahasa Indonesia moeten vertalen.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 30 Jan. 1951

KOENTJORO

Onderwijs in de Engelse taal

Evenals elders is sinds de tweede wereldoorlog de Engelse taal in betekenis toegenomen, zowel op de scholen als in het maatschappelijk verkeer. Daarom zoekt men naar een nieuwe methode voor het schoolonderwijs, omdat de thans gebruikte boeken, zoals *Step by Step* en *A new course of English* op het Nederlands gebaseerd zijn en dus alleen te gebruiken voor scholieren, die Nederlands verstaan.

In de afgelopen vijf jaren is een aantal handleidingen verschenen voor het Engels taalonderwijs, waaronder verschillende met de Bahasa Indonesia als voertaal, maar deze gingen toch alle uit van de Nederlandse methodiek. De thema's zijn uit het Nederlands in het Indonesisch vertaald. Worden deze nu door de leerlingen in het Engels bewerkt, dan kan het resultaat niet fraai zijn. Deze boeken zijn gebaseerd op het verschil in idioom tussen het Engels en het Nederlands en dus voor het onderwijs aan Indonesisch-sprekenden niet goed bruikbaar.

Vele van de gepubliceerde leerboeken zijn door ondeskundigen samengesteld, vooral in de eerste jaren. Het boek van mej. Soekartini is een teleurstelling geworden. Hoewel zij het Engels voldoende beheerst, heeft zij blijkbaar geen paedagogisch talent.

Het leerboek van Van Del, goedgekeurd door het Ministerie van Onderwijs, is gebaseerd op het principe van het „zakelijk taalonderwijs”, een principe dat afkomstig is van De la Court.

Het is bekend dat De la Court een paedagogisch deskundige is, maar wij moeten niet vergeten dat de methodiek van De la Court bedoeld was om Indonesische kinderen *Nederlands* te leren. Ik heb geen bezwaar tegen „zakelijk taalonderwijs”, als Van Del de Nederlandse methodiek van De la Court maar niet navolgt.

Thans is pater Haarselhorst bezig een leerboek samen te stellen voor de Katholieke middelbare scholen, ten behoeve van leerlingen die geen Nederlands verstaan. Het is in stencilvorm reeds gedeeltelijk verschenen, maar voldoet niet geheel, omdat de schrijver het Indonesisch niet goed beheerst. Een samensteller van zulk een handleiding moet beide talen, Engels en Indonesisch, volkomen beheersen om de moeilijkheden, voortvloeiende uit het verschil in idioom, te kunnen overwinnen. Het boek van pater Haarselhorst zou dan ook grondig moeten worden herzien, vooral wat de terminologie betreft.

Het is duidelijk dat de vervaardiging van een dergelijke handleiding niet te licht mag worden opgevat. Voor de middelbare scholen bestaat dus nog geen leerboek dat volmaakt, of althans bevredigend is. De kwestie is nog klemmender, omdat de schoolkennis van het Engels op het ogenblik veel geringer is dan vóór de oorlog op H.B.S., A.M.S. of M.U.L.O.-school. Vroeger hadden de abiturienten een volledige kennis van het Indonesisch, een grondige kennis van het Nederlands en een vrij degelijke kennis van het Engels, terwijl zij ook het Frans en Duits enigermate beheersten. Thans wordt van de leerlingen van de S.M.A., naast de beheersing van de Bahasa Indonesia, alleen de grondige kennis van één taal gevergd: het Engels, omdat, evenals in vele andere landen, het Engels langzamerhand de positie van een tweede taal is gaan innemen. Wanneer onze leerlingen na het aflopen

van de middelbare school het Engels even goed beheersen als de vooroorlogse scholieren het Nederlands, kunnen wij tevreden zijn.

Als wij aan het Engels een belangrijke plaats inruimen, doen wij dit niet uit een overdreven voorliefde voor die taal of voor de Angelsaksische landen, maar uit praktische overwegingen. Het Indonesisch kan op het ogenblik nog niet de sleutel zijn, die de poort naar elk veld van wetenschap kan ontsluiten. En toch moet die poort worden geopend. Zolang onze eigen taal ons daarbij niet behulpzaam kan zijn, is het verantwoord van een vreemde taal gebruik te maken. Maar om in de kortst mogelijke tijd de Engelse taal te leren beheersen, zullen wij eerst geschikte leerboeken moeten samenstellen.

Uit: *Merdeka* (Djakarta) van 31 Jan. 1951

SUROTO

Gesprek met Mejuffrouw A. Dijkstra

Hoe druk het ook is — en het kan in de Openbare Leeszaal en Bibliotheek van Soerabaja behoorlijk druk zijn — de directrice, mej. A. Dijkstra, zal immer tijd maken voor een ieder die bij haar komt om haar advies over het een of ander boek dat hij wil lezen over een bepaald onderwerp. Vanmorgen kwamen wij bij mej. Dijkstra niet om raad, maar wij wilden eens een praatje met haar maken over de leeszaal en over haar werk, dat zij nu reeds ruim 20 jaren doet. Ook daarvoor vonden wij haar onmiddellijk bereid. Mejuffrouw Dijkstra heeft het de laatste jaren niet gemakkelijk gehad. Practisch alle personeel moest zij zelf opleiden, terwijl de chaos die na het Japanse beheer van de bibliotheek was achtergelaten in orde moest worden herschapen, allerlei catalogi bijgewerkt, de boeken weer gerubriceerd. Daar kwam bij dat het personeel voortdurend wisselde, zodat zij steeds weer opnieuw moest beginnen.

„Het is geen wonder dat wij over een catalogus drie jaar hebben gedaan. Het werk in de bibliotheek eist veel. Het is niet in hoofdzaak de verzorging van de uitlening van de boeken, dat is, integendeel, maar een heel klein onderdeel er van. Maar het rubriceren, ook van boeken in vreemde talen, het lezen er van, zodat men op de hoogte is van wat zo'n boek inhoudt, dat is het belangrijkste en dan komt er nog allerlei ander administratief werk bij, zoals het kaartsysteem. Het allervoornaamste is accuratesse. Ik heb heel veel ervaring met dit werk opgedaan in de loop der jaren en ik moet zeggen dat ik het werk nog altijd prettig vind. En dat is het juist, je moet ook voor dit vak liefde hebben, anders kom je er niet. Je kunt niet zoals b.v. een typiste zeggen, nu ga ik maar eens op dat of dat kantoor werken, want het is heel speciaal werk en er komt bij dat je interesse moet hebben in de mensen en van de mensen moet houden”, aldus mejuffrouw Dijkstra.

De boekerij van de Soerabajase leeszaal is nog altijd één der grootste van de leeszalen in Indonesië, niet meegerekend de Universitaire Bibliotheek in Djakarta. Men heeft er ongeveer 25.000 boeken, waarvan verreweg het grootste deel bestaat uit de vooroorlogse voorraad. Tot Maart van dit jaar kwamen er nog regelmatig nieuwe boeken bij van de Centrale Boekerij in Djakarta, doch sindsdien heeft men niets meer ontvangen. Vóór de oorlog was de Soerabajase leeszaal een zuiver particuliere instelling. Zij werd geëxploiteerd door een vereniging en gesubsidieerd door de gemeente. Na de oorlog kwam de exploitatie in handen van de overheid, hetgeen nu nog het geval is. De

leeszaal staat onder de „Pendidikan Masyarakat” van het Ministerie van Onderwijs. Maar de oorspronkelijke vereniging bestaat nog.

„Wat is het aantal leden op het ogenblik?” vroegen we.

„Laat eens kijken, ik heb hier de cijfers van September. Toen hadden wij aan de Ondomoheweg 1149 lezers, in het filiaal Darmo 515 en in Perak 61. Op de Ondomoheweg werden in die maand 5427 boeken uitgeleend, ongeveer 217 per dag, in Darmo 2328, dat komt neer op een gemiddelde van ongeveer 93 en in Perak 375, dat is ongeveer 15 per dag. Weet u wat ik zo aardig vind in Perak, het voorlezen aan de kinderen. Onze assistente doet het daar vier keer per week. We hebben er twee leesclubjes. De kinderen gaan er helemaal in op en de groteren helpen ons zelfs vaak bij de sortering.

„Hoe is de belangstelling voor uw speciale St-Nicolaasrubriek, waarover dezer dagen iets gepubliceerd werd?”

„Er is grote animo voor. Velen komen vragen naar de boeken en tijdschriften waarin allerlei handwerkjes staan voor het St-Nicolaas-feest. Wij hebben in October een speciale tafel ingesteld — iets nieuws voor Indonesië —, een tafel waarop men allerlei boeken over een bepaald onderwerp kan vinden. Zo hadden we in October op die tafel lectuur over het dierenleven. Nu is het een St-Nicolaas-tafel. Straks in December komen er Kerstboeken en in Januari boeken over de kunst in Indonesië. Op die manier brengen wij allerlei boeken onder de aandacht van het publiek die men anders in de catalogi wellicht niet opmerkt.”

„U zei daarnet, dat u sinds Maart van dit jaar geen nieuwe boeken meer hebt ontvangen. Verwacht u in de nabije toekomst ook nog iets?”

„De kwestie is dat nog niet definitief is uitgemaakt onder welk departement de openbare leeszaal vallen. Dit is nog in bespreking en zo lang dit vraagstuk hangende is, stagneert de voorziening in boeken. Nu is er verleden jaar een aanbod van de Unesco geweest voor aankopen van boeken in het buitenland. Wij hebben toen onze verlanglijstjes ingezonden, maar tot dusver heeft de Centrale Boekerij in Djakarta er nog niets van ontvangen. Kortgeleden is er weer een aanbieding gekomen van de Unesco. We sturen nu weer verlanglijstjes in en we zullen maar hopen, dat wij er iets van krijgen.”

„Hebt u veel verlies aan boeken?”

„Dat valt hier erg mee. Zo een 50 tot 60 boeken per jaar gaan er verloren, maar de mensen moeten nu ook behoorlijk betalen voor elk boek dat zij wegmaken. Het was vroeger 10 gulden per boek. We hebben het nu verhoogd tot 40 gulden voor een studieboek en 25 gulden voor een roman. Het is opvallend hoeveel boeken er van de slechte terugbrengers binnenkwamen, toen wij ze allemaal aanschreven, dat zij nu zo veel moesten betalen... Ik heb hier eens een geval gehad van een meneer die lid werd, zijn

lidmaatschap voor een half jaar, dat is f 2,50 en zijn f 1,— entree betaalde en toen een boek uitzocht, een speciaal boek dat hij heel goed kon gebruiken in zijn vak. Twee weken gingen voorbij en het boek kwam niet terug. Na een paar waarschuwingskaarten liet meneer weten dat de baboe het boek had weggemaakt en dat hij dan wel de schadevergoeding zou willen betalen. Dat was toen nog 10 gulden per boek, dacht hij. Hij zou dus met f 13,50 klaar zijn geweest. Wij vertelden hem toen dat de schadevergoeding inmiddels verhoogd was en dat hij 40 gulden moest betalen. Raadt u wat er toen gebeurde? Enige dagen later kwam het boek terug met de mededeling dat de baboe het weer gevonden had!”

„Hebt u nog bepaalde plannen voor de toekomst?”

„Ik heb vele plannen gehad, maar door allerlei omstandigheden konden ze niet uitgevoerd worden, zo b.v. een reizende bibliotheek voor ondernemingen. Op het ogenblik bepaal ik mij er toe er voor te zorgen dat de voornaamste doelstelling van elke leeszaal nagestreefd wordt, namelijk de verspreiding van het goede boek en stimulering van studie”, aldus besloot mejuffrouw Dijkstra.

Uit: *De Vrije Pers* (Surabaja) van 8 Nov. 1950

Bibliografie in Indonesië

Wat was voor de Nederlander de grote aantrekkelijkheid van het werken in Indonesië? Niet wat velen menen: het materiële bestaan, al behoeft men de betekenis daarvan niet weg te cijferen. Belangrijker was de mogelijkheid tot ontplooiing, tot het zelfstandig verrichten van werk, in Nederland met zijn overvloed van deskundigen op elk gebied veel moeilijker realiseerbaar. Deze medaille had haar keerzijde: vaak stond en viel het werk met de persoon, werd op wat iemand tot stand gebracht had na zijn vertrek niet voortgebouwd of ging het zelfs te gronde.

Beide aspecten vertonen een terrein van werkzaamheid, dat eigenlijk nooit ruime belangstelling heeft ondervonden: dat der bibliografie, het samenstellen van catalogi van een bepaald land of op een bepaald gebied verschenen boeken.

Het is niet voldoende, dat er boeken over allerlei onderwerpen bestaan. Wie voor een bepaald onderwerp belangstelling heeft, moet ook te weten kunnen komen, dat het bestaat. De uitgaven van Nederland en de grote Westerse landen zijn gecatalogiseerd in algemene en speciale bibliografieën en wie zich naar de bibliotheek of boekhandel begeeft, kan zich daar op de hoogte stellen van al wat er op een bepaald gebied is uitgegeven.

De Indonesische uitgaven zijn nog weinig talrijk. Desondanks zijn de boekhandels slecht op de hoogte van dat weinige, doordat nauwkeurige bibliografische gegevens van de pas verschenen werken hun niet ten dienste staan. Deze bibliografische gegevens echter vormen een niet te verwaarlozen component in het samenstel van de krachten, die Indonesië voorwaarts zullen moeten stuwten.

Indonesië heeft tot dusver één grote bibliograaf gehad, een fanaticus, zoals ieder moet zijn die iets tot stand wil brengen, mr J. A. van der Chijs, de eerste landsarchivaris. In 1879 gaf hij als deel 37 van de Verhandelingen van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap een *Proeve eener Nederlandsch-Indische Bibliographie 1659-1870* in het licht. Terloops worde hier nog even opgemerkt, dat dit slechts een klein deel was van het vele werk door Van der Chijs als landsarchivaris verricht.

En nu de keerzijde: Van der Chijs vond geen opvolger. Het heeft tot 1939 geduurd, vóór iemand zijn werk voortzette. In dat jaar liet de heer G. Ockeloen de eerste aanvulling op Van der Chijs' werk verschijnen, de *Catalogus van boeken en tijdschriften uitgegeven in Nederlandsch Oost-Indië van 1870 tot 1937*. Daarnaast verscheen een catalogus in het Indonesisch van uitgaven in de talen van Indonesië over dezelfde periode. (De gestencilde aanwinstenlijsten van de bibliotheek van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap te Djakarta met beperkte spreiding blijven hier buiten beschouwing.)

Vlak voor de Japanse inval zou een aanvulling komen op bovengenoemde catalogus voor de periode van 1938 tot 1941. Het Nederlandse deel kwam nog van de pers, het Indonesische deel ging verloren. De heer Ockeloen heeft niet bij de pakken neergezeten en heeft thans een nieuwe aanvulling gegeven voor de periode 1945 tot 1949, ditmaal een overzicht van alle uitgaven in één deel. Daarbij is ingebonden het Indonesische deel van de aanvulling 1938-1941. Het kon opnieuw worden samengesteld doordat de fichesverzameling niet verloren was gegaan (Uitg. G. Kolff en Co., Bandung, 1950). Het is veelzeggend, dat de samensteller zich met dezelfde woorden moet verontschuldigen voor tekortkomingen als die waarmee mr Van der Chijs zeventig jaar tevoren voor zijn werk clementie inriep: „Waar niets is, is iets veel.”

Wie het deel 1945-1949 doorbladert en hier en daar steekproeven neemt, komt spoedig tot de ontdekking, dat er heel wat onnauwkeurigheden in het werk staan, in het bijzonder in de systematische indeling. Slechts wie niet op de hoogte is van de moeilijkheden, nog steeds aan het samenstellen verbonden, zal daarover de samensteller lastig vallen. Deze was in vele gevallen verplicht af te gaan op onnauwkeurige aankondigingen, advertenties, enz. Om een dergelijke catalogus feilloos te kunnen samenstellen, dient men te kunnen putten uit een perfecte depôt-bibliotheek, een bibliotheek waar alle uitgaven

van een bepaald land worden samengebracht. Tot de Japanse inval heeft de bibliotheek van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen vrijwillig deze taak vervuld. Na 1945 is zij daarmee voortgegaan, maar de moeilijkheden verbonden aan het verwerven van nieuwe uitgaven waren toch nog veel groter dan vroeger en in sommige gevallen nagenoeg onoverkomelijk. De aard dezer moeilijkheden kan hier niet in den brede worden uiteengezet. Het zij voldoende er aan te herinneren, dat de kleinere Indonesische uitgevers, vaak zelf ook nog drukker en boekverkooper, nagenoeg uitsluitend voor de plaatselijke markt werken.

De bibliothecaresse van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap heeft in een onlangs uitgegeven brochure bepleit,¹ dat een op te richten parlamentsbibliotheek — waaraan thans grote behoefte is — met ingang van 1951 de taak van een depôtbibliotheek op zich zou nemen. Deze taak zou zich bijzonder goed met die ener parlamentsbibliotheek laten verenigen, zoals besproken werd in *Nieuwsgier* van 29 September 1950. Komt zij tot stand — en slaagt zij er in alle uitgaven van Indonesië te verzamelen — dan zal de bibliografie daarvan de vruchten kunnen plukken.

Zover is het echter nog niet. Indien men rekening houdt met de omstandigheden van nu moet men de thans verschenen catalogus een verdienstelijke bijdrage achten tot de bibliografie van Indonesië. Zij zal de boekhandelaren in vele gevallen in staat stellen hun cliënten in te lichten over de boeken, die zij willen hebben en daardoor de vooruitgang van Indonesië bevorderen.

Als deze aanvulling zal blijken „in een behoefte te voorzien” is dat een verheugend correlaat van die vooruitgang zelf. Dan mag men met reden regelmatige voortzettingen met gaandeweg afnemende tussenruimten verwachten.

Uit: *Nieuwsgier* van 16 Nov. 1950

De Staatsbibliotheek in Jogja

Buitenlandse boekenzendingen, bestemd voor de Staatsbibliotheek te Jogja, blijven binnenstromen, zoals van de vertegenwoordiger te Djakarta der Chinese Volksrepubliek, India, Pakistan, Engeland, Amerika enz., benevens rechtstreekse zendingen uit Australië. Het zijn merendeels wetenschappelijke werken, vooral officiële uitgaven, aldus verklaarde de heer Pattah, hoofd van de bibliotheek.

¹ C. Vreede-de Stuers: *Tjatakan tentang peraturan perpustakaan di Indonesia*. (Aanteekeningen over de regeling van het bibliotheekwezen in Indonesië) Djakarta, Balai Pustaka 1950.

Voorts heeft men van de Stichting voor de Culturele Samenwerking tussen Nederland en Indonesië meer dan 1000 werken ontvangen, die betrekking hebben op sociale, politieke en economische onderwerpen, geschiedenis en letteren en wijsbegeerte.

De eerste zending van de „Hatta Foundation” is eveneens aangekomen, totaal 21 kisten, geheel gevuld met buitenlandse uitgaven. Daarnaast ontving men bruikleenzendingen uit het bezit van mr Ali Sastroamidjojo en dr Purbotjaroko. De boeken van laatstgenoemde zijn van bijzonder groot belang voor studenten, vooral in verband met de opening van een Literaire Faculteit. Het is zeer moeilijk voor deze studierichting boeken te vinden.

De heer Pattah toonde ons het interieur van het bibliotheekgebouw. Het was duidelijk, dat van een gebouw nauwelijks kon worden gesproken, want het was niet meer dan een soort magazijn. Talloze boeken lagen opgestapeld, omdat de plaats ontbreekt om ze behoorlijk te rangschikken. Tientallen pakketten en meer dan 50 kisten zijn nog niet uitgepakt. Nog treuriger is, dat verschillende kamers lekken vertonen, zodat deze boeken, die een waarde van duizenden rupiahs vertegenwoordigen, dreigen te bederven, indien er niet spoedig een behoorlijk onderkomen wordt gevonden. En intussen komen er ongeveer 100 lezers per dag. De heer Pattah deelde mede, dat de Gebouwendienst thans een gebouw aan Malioboro aan de bibliotheek heeft toegewezen, de drukste straat van Jogja, en daarom voor een bibliotheek minder geschikt, omdat men er niet rustig kan studeren.

Sommigen zijn van mening, dat het vroegere gebouw van het K.N.I.P. voor de bibliotheek bestemd dient te worden. Voor de gemeenteraad, die overigens reeds behoorlijk is gehuisvest, is het gebouw veel te groot.

Terwijl de gemeenteraad van Semarang evenals die van Solo een gebouw laat inrichten voor haar officiële bibliotheek blijft Jogja, nog wel een Universiteitsstad, in dit opzicht achter. De reden is wellicht, dat de Staatsbibliotheek te Jogja nog niet in ruime kring bekend is, uitsluitend onder studenten, hoogleraren en rijksambtenaren. Maar zij is zeer populair bij de buitenlanders, die bij ieder bezoek aan Jogja de bibliotheek bezoeken, terwijl de zendingen uit het buitenland blijven voortgaan. De bibliotheek zal deze maand een filiaal openen in Pratjimasana.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 14 Dec. 1950

De Stichting voor de Culturele Samenwerking, opgericht op 26 Februari 1948, stelt zich ten doel overzee de kennis van en het contact met de Westerse cultuur in haar Nederlandse vorm te stimuleren, terwijl omgekeerd hetzelfde in Nederland zal worden nagestreefd ten aanzien van Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen.

